

CRONICA EPIGRAFICĂ A ROMÂNIEI (XIX–XX, 1999–2000)

CONSTANTIN C. PETOLESCU

Continuăm cronica noastră cu un număr important de note epigrafice (contribuțiile din revista SCIVA vor fi, ca de obicei, doar menționate) și inscripții (inedite sau revizuite) din Dacia și Scythia Minor. Din cauza întârzierii apariției revistei SCIVA, avem posibilitatea de a corela cronica noastră cu ultimul fascicul din *Année épigraphique* (2000). De asemenea, secțiunea pentru Dacia a cronicii noastre va include un mic *supplementum* de inscripții externe privitoare la istoria Daciei (mai departe, nr. 871–879).

Totodată, în final, vom prezenta tablele analitice (indicii) referitori la seriile XVI–XX (1996–2000)¹.

A) DACIA

Bibliografie – Generalități

819. Victor Henrich Baumann (ed.), *La politique édilitaire dans les provinces de l'Empire romain (II^{ème}–IV^{ème} siècles après J.-C.)*. Actes du III^e Colloque Roumano-Suisse: La vie rurale dans les provinces romaines: vici et villae (Tulcea, 8–15 septembre 1995), Tulcea 1998. Dintre comunicările publicate în acest volum, reținem:

- Radu Ardevan, *Civitas et vicus dans la Dacie romaine*, p. 45–55;
- Ilie Șandru, *Juridical considerations on a Testament discovered at Sucidava*, p. 119–125 (discuție pe marginea inscripției CIL III, 14493 = IDR II, 187 de la Sucidava) (o variantă în limba română a apărut în vol.: M. Bărbulescu ed., *Arheologia funerară a Daciei romane*, Cluj, 2003, p. 196–204);
- Gh. Popilian – D. Bălțeanu, *A propos des villae rusticae d'Olténie*, p. 173–188 (epigrafie și arheologie);
- C. Pop, *Vita spirituale nell'ambiente rurale della Dacia Superiore*, p. 185–196;
- Mihai Bărbulescu, *Cultes et croyances dans le milieu rural en Dacie*, p. 197–206.

820. L. Balla, *Studia Dacica*. Collected Papers, ed. E. Szabó, Debretin, 2000 (Hungarian Polis Studies) (AnnÉp, 2000, 1233).

821. *Inscripțiile Daciei Romane*, III: *Dacia Superior*, 6: *Apulum – Instrumentum domesticum*, București, 1999 (adunate, însoțite de comentarii și indice de Cloșca L. Băluță) (AnnÉp, 1999, 1281; vezi și nr. 1282–1283).

¹ Indicii precedenți au fost publicați în SCIVA 32, 1981, 4, p. 612–613 (pentru seria I a cronicii epigrafice); 37, 1986, 4, p. 352–359 (seriile II–V); 47, 1996, 4, p. 410–419 (seriile VI–XV).

De reținut la acest număr alte două contribuții apărute în *Apulum* 36, 1999: Cl. L. Băluță, Lămpi cu marcă epigrafică, inedite, descoperite la Apulum-Partoș (p. 225–240); Claudia Băluță, Vase cu inscripții grafitate, inedite, descoperite la Apulum-Partoș (p. 261–264). Descoperirile au fost deja cuprinse în IDR III/6.

822. C.C. Petolescu, *Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (I^{er}–III^e siècles)*, II, București, 2000 (IDRE, II: inscripțiile din aria de cuprindere a CIL III și CIL VIII) (AnnÉp, 2000, 1232). Vezi și mai departe nr. 871–879.

823. Adriana Rusu-Pescaru, Dorin Alicu, *Templele romane din Dacia*, I, Deva, 2000 (cu un catalog al inscripțiilor, p. 170–179) (AnnÉp, 2000, 1239)

824. Cécile Popescu, Mihai Popescu, *Metoda Raepsaet-Charlier și inscripțiile Daciei romane*, SCIVA 50, 1999, 1–2, p. 45–53 (AnnÉp, 1999, 1276).

825. Gelu Florea, AMP, 23, 2000, p. 271–287. Vezi idem, *Noi fragmente ceramice cu semne grafice de la Sarmizegetusa Regia*, în vol. *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ion Glodariu*, Cluj, 2001, p. 179–187.

826. S. Sanie, *Classica et Orientalia (V)*, SCIVA 50, 1999, 3–4, p. 171–183. Autorul propune rectificări de lectură pentru câteva inscripții din Dacia:

a) P. 171–174, nr. 1, fig. 1 (desen). Ulpia Traiana Sarmizegetusa. CIL III, 7928 (= IDR, III/2, 292; CIMRM, II, 2064), fragment de basorelief mithriac; inscripția era latină, nu greacă: *I(nvicto) d(eo) M(ithrae), pro salute] / T(iti) Ereni Ia[nuari...]* (AnnÉp, 1999, 1292);

b) P. 174–175, nr. 2, fig. 1/2 (desen). Ulpia Traiana (CIL, III, 1418 = IDR III/2, 198 a) sau Micia (IDR, III/2, 65): în r. 3 ar fi cognomenul *Potent(ius, -inus)*, în r. 4 funcția de *numm(ularius)* (vezi pentru aceasta articolul lui R. Ardevan, *EphemNap* 4, 1994, p. 173–178, cu privire la inscripția CIL, III, 7903 = IDR III/2, 196; rezumatul discuției în cronică noastră, XIV–XV, 634) (AnnÉp, 1999, 1293);

c) P. 175–177, nr. 3, fig. 1/4 (foto). Altar recuperat din albia Mureșului, în apropiere de Partoș (Alba Iulia), publicat de V. Moga, I. Drâmbărean, I. Piso, *ActaMN* 35 (I), 1998, p. 111–113 (= AnnÉp 1998, 1078), cu o lectură care ridică unele semne de întrebare (AnnÉp, 1999, 1294). Dar noua „rectificare” ce ni se propune este total fantezistă, încât nici nu merită a fi consemnată;

d) P. 177, nr. 4, fig. 1/3 (desen). Porolissum. Altar: N. Gudea, E. Chirilă, *ActaMP* 12, 1988, p. 153 (= AnnÉp, 1988, 976). În r. 2, numele dedicantului ar fi (după S. Sanie), *M(arcus) Abidas* (AnnÉp, 1999, 1278); mai sigură este totuși lectura SABIDAS: cf. *Zabdas*.

Vezi și mai departe, nr. 910.

827. R. Ciobanu, *Les Illyriens de la Dacie romaine*, *Apulum* 36, 1999, p. 199–214 (coloniști, trupe, divinități; cu unele omisiuni și erori) (AnnÉp, 1999, 1273).

828. I. Piso, *L'ala Flavia en Dacie*, *ActaMN* 36 (I), 1999, p. 81–89.

Vezi mai departe, în această cronică, nr. 868–870.

829. Enikő György, *Die Namengebung der Sklaven und Freigelassenen im römischen Dakien*, *ActaMN* 36 (I), 1999, p. 111–128; studiul este însoțit de o listă de 181 de nume (97 latine, 76 grecești, alte 8 de origini diferite: trace, ilire, microasiatice) (AnnÉp, 1999, 1274).

830. Irina Nemeti, *Collective feminine Goddesses in roman Dacia*, *ActaMN* 36 (I), 1999, p. 135–153; studiul cuprinde un repertoriu (epigrafic și sculptural) referitor la *Nymphae, Parcae, Sylvanae, Maenades, Musae, Horae, Gratiae*, divinități celto-germanice (*Matronae, Quadriviae, Campestrae, Suleviae, Badones Reginae*) (AnnÉp, 1299, 1275).

831. I. Piso, *Ti. Claudius Constans, procurateur de Dacie Inférieure et de Maurétanie Césarienne*, ActaMN 37 (I), 2000, p. 231–242 (AnnÉp, 2000, 1258).

Acest nou procurator-gubernator al Daciei Inferioare este cunoscut printr-o nouă diplomă militară (proveniență necunoscută) datând din anul 130, publicată de P. Weiß, în ZPE, 117, 1997, p. 243–246 (= AnnÉp 1997, 1764; IDRE, II, 473; prezentată și în cronica noastră, seria XVII, 731). I. Piso face o reconstituire a textului de pe ambele fețe ale tăbliței, pe baza fotografiilor publicate de editor. Atestarea acestui nou procurator readuce în discuție inscripția fragmentară CIL III, 953 (= IDR, III/4, 230) de la Hoghiz, din care aflăm că o *vex(illatio) legionis XIII G(eminae)* ar fi lucrat (după părerea lui I. Piso) sub ordinele procuratorului nou atestat în diploma din 130: *sub Tib(erio) Cl(audio) [?Constante, ?proc(uratore) Aug(usti) pro leg(ato) ?c(uram) a]g(ente) Antonin[i]an[fo] ?c(enturione)]*. Dar deja E. Ritterling (RE, XII, col. 1719) avusese în vedere atare posibilitate (vezi și părerea noastră în SCIVA 41, 1990, 1, p. 117 ad nr. 230)².

Editorul diplomei (P. Weiß) identifică ipotetic acest procurator cu Ti. Claudius Constans, procurator al Mauretaniei Caesariensis, cunoscut din trei inscripții fragmentare de la Tipasa (CIL VIII, 9288 = 20863) și Caesarea din Mauretania (CIL VIII, 20933 și AnnÉp 1983, 969); această ipoteză este întărită cu argumente suplimentare de I. Piso.

832. C. C. Petolescu, *Provincia Dacia Inferior (Malvensis). Discuții și ipoteze*, Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie – Istorie, 12, 2000, p. 74–79.

Unele discuții ating probleme ale studiilor citate în această cronică sub nr. 828 și 831.

833. Lucrețiu Mihăilescu-Bârliba, *L'augustalité et les affranchis en Dacie romaine*, Studia antiqua et archaeologica 6, Iași, 1999, p. 93–98.

834. Idem, *Les esclaves et les affranchis impériaux sous le Haut-Empire romain: aperçu général sur leur statut social*, ibidem, p. 393–398.

835. Dan Aparaschivei, *Considérations sur la genèse des villes romaines en Dacie*, ibidem, p. 398–405³.

836. Iulia Râmniceanu, *La famille des Procilii à Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, ibidem, p. 407–410. De completat cariera publică a lui M. Procilius Iulianus cu *patronus collegii fabrum*, din inscripția (fragmentară) CIL III, 13787 (= IDRE III/2, 114; revizuită de noi în SCIVA 38, 1987, 2, p. 180–183 = AnnÉp 1987, 838).

837. Călin Timoc, *Despre castrul și vicus-ul militar de la Sânpaul (jud. Harghita)*, Apulum, 37, 2000, p. 397–399.

Inscripții din Dacia recent publicate sau revizuite

838. D. Bondoc, *Câteva obiecte ceramice și cărămizi cu reprezentări și inscripții aflate la Muzeul Olteniei, Craiova*, în: Oltenia. Arheologie – Istorie 12, 2000, p. 92–97. Reținem:

a) P. 92, nr. 3, fig. 3 (foto, desen). Răcari. Fragment de cărămidă descoperit în 1931. Înainte de ardere, s-au trasat cu degetul literele *LEG* (înalte de 4,5 cm);

² Noi am mai exprimat părerea (trecută sub tăcere de învățatul nostru coleg), cum că acel *Tib. Cl(...)* [...] ar fi fost [(*centurio*) *leg(ionis) XIII G(eminae) Antoninian(ae)*], supranumele imperial fiind adăugat mai târziu, pe timpul lui Caracalla (SCIVA 38, 1987, 2, p. 182; 41, 1990, 1, p. 118; opinie înregistrată în comentariul din AnnÉp 1987, 839).

³ Vezi, de asemenea, recent: Coriolan Opreanu, *Particularitățile modelului de urbanizare în Dacia romană. Contribuție la studiul integrării Daciei în civilizația romană*, în vol. *Studii de istorie antică. Omagiu profesorului Ioan Glodariu*, Cluj, 20001, p. 427–438.

b) P. 93, nr. 5, fig. 5 (foto, desen). Loc de descoperire necunoscut. Toartă de amforă șampilată (litere înalte de 0,8 cm): CTPATON[.....], șampilă deja cunoscută la Drobeta, Sucidava și Romula (IDR II, 131, 287, 464);

c) P. 93, nr. 9, fig. 9 (foto, desen). Loc de descoperire necunoscut. Fragment de cărămidă șampilată; litere înalte de 0,4 cm (nu se dau dimensiunile cartușului): *Leg(io) IIII F(lavia)*

Ștampile cu acest conținut (datând probabil către mijlocul secolului al III-lea) se mai cunosc de la Sucidava (IDR II, 236) și Pojejena (IDR III/1, p. 49) (forma cartușului ușor diferită – dacă desenele au fost executate corect).

839. Cioroiu Nou (jud. Dolj). Ștampile pe cărămizi descoperite în anul 2000 în interiorul unui edificiu cu hypocaust.

D. Bondoc, SCIVA, 51, 2000, 1–2, p. 117–121; vezi și *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2000*, București, 2001, p. 69, nr. 49.

Leg(io) VII Cl(audia).

Ștampilele datează probabil din timpul lui Filip Arabul, când detașamente din această legiune au participat la războiul contra carpilor și la lucrările militare de la Romula (vezi IDR II, 327–328).

840. DROBETA. Fragment de stelă de marmură, descoperită în castru (unde fusese reutilizat probabil ca material de construcție). Dimensiuni: 0,18 × 0,15 m. Litere înalte de 4,5 cm.

I. Stângă, *Viața economică la Drobeta în secolele IV–VI p. Ch.*, București, 1998, p. 23; preluată în AnnEp 1998, 1109 (exprimă îndoiele în legătură cu restituirea din r. 2/3).

*D(is) [M(anibus)]
[Aeli]a Flore[ntina, con-]
[sor]s pulc[herrima...]*

841. PRAETORIVM (Mehadia). Stelă aniconică de marmură, descoperită în ruinele bisericii gotice. Dimensiuni: 2,47 × 0,98 × 0,22 m. Litere înalte între 4,5–7 cm; ligaturi: r. 4 *E + T*; 7 *N + I*, *P + E*, *E + T*; 8 *N + I*; 9 *T + E*, *L + P*.

I. Piso, în *Steine und Wege. Festschrift für Dieter Knibbe zum 65. Geburtstag* (ed. P. Scherrer, H. Taeuber, H. Thür) (Österreichisches Archäologisches Institut, Sonderschriften, 32), p. 579–582 (foto, desen)

*D(is) M(anibus)
Q. Canio
Q. f(ilio) Cl(audiae) Celeiae
Restituto, vet(erano) leg(ionis)
5 XIII, dec(urioni) col(oniae) Sar(mizegetusae),
vix(it) an(nis) LXXX;
Canus Respectus et
Cania Atticil(l)a fili(i)
item Ulpia Admata
10 co(n)iun(x) posuer(unt)
b(ene) m(erenti)*

Evident, este vorba de o “piatră călătoare”, ajunsă la Mehadia în cursul evului mediu, unde a fost folosită ca material de construcție. Tot o “piatră călătoare” este și inscripția CIL, III, 1580 (= IDR, III/1, 91).

842–850. TIBISCVM. I. Piso, Doina Benea, *Epigraphica Tibiscensia*, ActaMN 36 (I), 1999, p. 91–107.

842. *Loc. cit.*, p. 91–96, nr. 1, fig. 1 (foto, desen-reconstituire) (fragm. *d* este publicat în IDR, III/1, 181) (AnnÉp, 1999, 1295). Placă de marmură din care s-au recuperat 15 fragmente (din care au rezultat, prin lipire, 8 piese), descoperite probabil în castru (săpăturile lui Marius Moga); conform reconstituirii propuse de editori, placa măsoară aproximativ $1,20 \times 0,55 \times 0,04$ m. Litere înalte de 4-5,5 cm; în r. 1, ligatura *T+E*.

[L]iber[fo Patri pr]o sa[l]ute Imp(eratoris) [Ca]e[s(aris) T(iti) Ael(ii)] H[a]-
[driani Antonini Aug(usti)] Pi[i et M(arci) Aurel(ii) Veri]
[Caes(aris) ceterorumq(ue) liberorum] ei[us]
[.....]le]g(atus) Aug(usti) pr(o) [pr(aetore)]
5 [tem]pl[um...?fecit per vex]illation[em]
[Pal]myren[or(um) ?cu]ra [.....]?bun[.....]
fru[?g]ifero]

Inscripția pare a data din timpul domniei împăratului Antoninus Pius și a Cezarului *M. Aurelius Verus* (cel denumit în mod obișnuit Marcus Aurelius); conform întregirii propuse, este vorba de un templu al lui Liber Pater, ridicat de o *vexillatio Palmyrenorum*.

În diplomele din 29 iunie 120 de la Porolissum (CIL XVI, 68 = IDR I, 6), Căței (IDR I, 5 = RMD, 17) și Românași (IDR, I, 4; cf. AnnÉp 1975, 716; RMD, p. 102, nr. 2) apar niște *Palmyreni sagittarii ex Syria qui sunt in Dacia Superiore sub Iulio Severo*; dar aceste diplome au ajuns mai târziu pe frontiera de nord a Daciei, când urmașii titularilor acestor acte de încetățenire au fost înrolați în trupe staționate în castrul de la Porolissum (eventual chiar în *numerus Palmyrenorum Porolissensium*), Căței (în *cohors I Britannica milliaria c. R. equitata*) și Românași (în *cohors I Hispanorum pia fidelis*) (vezi SCIVA 47, 1996, 1, p. 31).

În alte două diplome de la Tibiscum din anul 126 apar iarăși *Palmyreni sagittarii qui sunt in Dacia Superiore sub Iulio Severo* (IDR I, 8–9; RMD, 27–28); rezultă că în acest an ei se aflau tot în Dacia Superioară, la Tibiscum. Mai târziu, o parte au fost transferați pe frontiera de nord a Daciei, așa cum pare să rezulte dintr-o inscripție greacă de la Palmyra, datând tot din timpul lui Antoninus Pius: T. Αίλιο[n...], Ἐπαρχὸν τὸν / Ἰουλίῳ Παρολί[ssö tēß ~nwté ?] / ραβ Δακίαβ [ka]τε<i>legménwn / τοκοτὸν οἴκῳ ἰσοτοῦ πρύτο[υ] / αὐτοῦ οὐχί[ll]ου teimēß / [xárin]⁴. Dedicantii inscripției lui

⁴ Această inscripție a fost publicată de H. Seyrig, *Syria* 22, 1941, p. 230, nr. 4; preluată în: BullÉp 1942, 164; AnnÉp 1947, 170; J. Starcky, *Inventaire des inscriptions de Palmyre*, X, Damasc 1949, p. 51, nr. 79. Lectura lui Seyrig, contestată de unii epigrafiști români (pe motiv că, pe timpul lui Antoninus Pius, teritoriul de nord al Daciei romane nu mai făcea parte din Dacia Superior, ci din Dacia Porolissensis – atestată cel puțin din anul 123), a fost reconfirmată de noi, pe baza unui estampaj (nu fotografie !) trimis de dr. Adnan Bounni, de la Direcția generală a Antichităților și Muzeelor din Damasc, după care am publicat un desen și o fotografie în: SCIVA 30, 1979, 1, p. 105–109; SCIVA 32, 1981, 2, p. 283–290; IDRE, II, 414. Interpretarea noastră din articolele din 1979 și 1982, împreună cu desenul inscripției, au fost preluate de I. Piso într-un articol publicat în *Festschrift A. Betz*, Wien 1985, p. 471–481; vezi și AnnÉp 1994, 1776 (autorul fișei: I. Piso). La nota 14, cei doi autori (I. Piso și D. Benea) arată că în AnnÉp 1994, 1776, textul inscripției de la Palmyra a apărut cu o greșală: Ἰουλί[ssö] în loc de Ἰουλί[ssö]; iar în continuare: „Petolescu (1997, p. 123) maintient l’ancienne lecture erronée de l’inscription de Palmyre”(!). Afirmatia este falsă și neonorantă pentru autorii citați; nicăieri, în publicațiile unde am utilizat această inscripție, nu apare eroarea citată. De altfel, în anul 1997, când a apărut studiul citat (de fapt, repertoriul cu trupele auxiliare din Dacia, publicat mai întâi în românește în SCIVA în 1995–1996, apoi tradus în germană cu ocazia Congresului *limes*-ului din septembrie 1997 de la Zalău), nu aveam cum să citez AnnÉp 1994; așa cum rezultă de la p. 765 a acestei publicații, imprimarea AnnÉp 1994 a avut loc abia în

T. Aelius... sunt „cei din primul steag (*vexillum*) al acestuia” (adică cel condus de cel onorat); ar rezulta de aici că *Palmyreni sagittarii* din Dacia erau împărțiți în mai multe steaguri – *vexilla* sau *vexillationes* (spre analogie, M. P. Speidel, *Bulletin of the American Society of Papyrologists* 21, 1984, p. 222–223, citează o inscripție de la Teba în Egipt în care se menționează un *tesserarius* din prima vexilație: *tesserápioß prima o•ēcillateione*).

Tot pe timpul lui Antoninus Pius, arcașii palmyreni au fost organizați în *numeri*; cel puțin așa rezultă dintr-o inscripție de la Tibiscum, datând din anii 159/160 (IDR III/1, 167; cf. SCIVA 26, 1975, 3, p. 427; idem, SCIVA 30, 1979, 1, p. 108, nota 54).

843. *Ibidem*, p. 96–97, nr. 2, fig. 3 (foto, desen-reconstituire) (AnnÉp, 1999, 1296) Fragment de marmură (baza unei statuete), pe care se mai văd labelle unui animal (pantera); descoperit în cuprinsul așezării civile de lângă castru. Dimensiuni: 0,08 × 0,16 × 0,095 m.

*Deo Liber[fo Patri]
[. . .]us Dignus [. . .]*

844. *Ibidem*, p. 97–98, nr. 3, fig. 4 (foto, desen-reconstituire parțială) (AnnÉp, 1999, 1297 a-b). Șapte fragmente dintr-un altar sau bază de statuie de marmură (din care au rezultat, prin lipire, 4 piese); două fragmente (*c–d*) deja publicate: IDR, III/1, nr. 182 și 245. Litere înalte de 5–6,5 cm; ligaturi: r. 2 *E+M*, 3 *I+N*.

Conform reconstituirii propuse de editori, fragm. *a–b* se reconstituie astfel:

*I(ovi) [O(ptimo) M(aximo)]
pro sa[lut]em
[[Q(uinti) Iul(ii)] [Lic]in- (?)
[iani...*

Fragm. *c* se referă probabil la *cohors I Vindellicorum milliaria* (AnnÉp, 1999, 1297 c); *d* mai păstrează doar o literă: *R* (AnnÉp, 1999, 1297 d).

Inscripția transcrisă privește eventual pe un guvernator al celor trei Dacii din timpul lui Severus Alexander (vezi I. Piso, *Fasti Provinciae Daciae*, I. *Die senatorischen Amtsträger*, p. 201–203, nr. 45), al cărui nume a fost martelat.

845. *Ibidem*, p. 99–100, nr. 4, fig. 5 (foto, desen-reconstituire) (AnnÉp, 1999, 1298). Fragment de placă de calcar (partea dreaptă superioară) (condiții de descoperire necunoscute, dar autorii presupun că provine din săpăturile lui M. Moga în castru). Dimensiuni: 0,46 × 0,22 × 0,21 m; conform reconstituirii propuse de editori, lățimea pietrei era de circa 1 m, ceea ce pledează pentru o bază de statuie pedestră. Litere de 4–5 cm (dar la sfârșitul r. 2, *G* mai mic; r. 3, *I* în interiorul lui *C*); ligaturi: r. 3 *A+X*, 7 *N+I*.

*[Imp(eratori) Caes(ari) L(ucii) Sep]timi(i)
[Severi Pertina]cis Aug(usti)
[Arab(ici) Adiab(enici) Parth]ci max(im)i
[fil(io), divi M(arci) Aur(elii) A]nto-
5 [nini Germanici Sa]rm(atici)
[nep(oti) divi Antonini] Pii
[pronep(oti) divi Hadri]ani
[abnep(oti) divi Traiani]
[Parthici et divi Nervae]*

septembrie 1997 ! Mai mult chiar, autorul fișei cu pricina din AnnÉp citat, cu eroarea incriminată (nr. 1776), este chiar I. Piso.

10 [adnep(oti) M(arco) Aurelio]
[Antonino ?P(io) F(elici) Aug(usto)]

846. *Ibidem*, p. 100–101, nr. 5, fig. 6 (foto, desen-reconstituire) (AnnÉp, 1999, 1299). Două fragmente dintr-o placă de marmură de mari dimensiuni, cu chenar pe margine.

Fragm. *a* este reconstituit astfel: [...?universi humani g]ener[is...] / [...?li]berali[tatibusque eorum ditata...] (editorii au în vedere și alte posibilități); fragm. *b* conține *co(n)s(ularis)*.

847. *Ibidem*, p. 102, nr. 6, fig. 8 (foto, desen-reconstituire) (AnnÉp, 1999, 1300) Fragment de placă de marmură (ruptă în două); condiții de descoperire necunoscute. Dimensiuni: 0,245 × 0,29 × 0,045 m. Litere înalte de 4-6,5 cm; r. 4, ligatura *N + T + I*.

[.....]
[...]CR[...]
[... Ti]bisci [...]
[... .temp]um p(ecunia) s(ua) [...]
[?et statuam ex ar]genti p[ondo]...

848. *Ibidem*, p. 102–104, nr. 7, fig. 9 (foto, desen-reconstituire) (AnnÉp, 1999, 1301). Fragment de altar sau de statuie votivă, descoperit în castru. Dimensiuni: 0,30 × 0,14 × 0,14 m. Litere înalte de 3–3,5 cm.

[.....]
[...]?ia[ni proc(uratoris)]
Augu[st?i]
[pe]r Illy[ricum],
[Her]mes, [?vilicus]
5 [?eius] v(otum) [s(olvit) l(ibens) m(erito)]

Inscripția se poate referi la un *procurator publici portorii*.

849. *Ibidem*, p. 104–106, nr. 8, fig. 10 (a-b-c) (AnnÉp, 1999, 1302). Cărămidă de formă pătrată aflată în pavimentul unui edificiu din colțul de N-V al castrului (săpături 1964–1968; M. Moga). Dimensiuni: 0,575 × 0,58 × 0,06 m. Litere frumoase, realizate probabil prin imprimare, înalte de 4,5–5 cm (acum inscripția este parțial ștersă).

Mar(?ius) Aurel(?ianus),
princeps n(umeri),
port[i]cum d-
eum stra(vit)

În interiorul edificiului s-au găsit câteva inscripții dedicate zeilor palmirenieni (vezi IDR, III/1, nr. 134, 136, 142+149). Personajul menționat (numele este nesigur) era, prin urmare, un gradat al formațiunii de palmirenieni.

850. *Ibidem*, p. 107, nr. 9, fig. 12 (foto, desen) (AnnÉp, 1999, 1303). Fragment de țiglă cu inscripție cursivă, realizată înainte de ardere. Dimensiuni: 0,18 × 0,22 × 0,06 m. Litere înalte de 2,5 cm; litera *E* redată ca *II*.

Aurelius
[Al]exander

851. *Ibidem*. Nouă lectură pentru două ștampile tegulare, prezintă:
A.I. Flutur, în *Analele Banatului*, 7–8, 1999–2000, p. 373–376.

a) P. 373: patru variante dintr-o șampilă provenind dintr-o officina privată (IDR, III/1, 260; AnnÉp, 2000, 1256): *M(arcus) A(. . .) S(y(. . .))*;

b) P. 373–374 (IDR, III/1, 252; AnnÉp, 2000, 1257): *C. I(ulius) V(. . .)*.

852. VLPIA TRAIANA SARMIZEGETVSA. Descoperire întâmplătoare. Placă de marmură de la baza unei statui votive (colțurile superior și inferior lipsă). Dimensiuni: 0,81 × 0,50 × 0,25 m. Înălțimea literelor: 1,7-3,1 cm. Ligaturi: r. 1 și 2 *E + T*, 3 *M + A*; 5, *S* mai mic.

I. Piso, în *Ἐπιγραφαί. Miscellanea epigrafica in onore di Lidia Gasperini* (ed. G. Paci), II, Roma, 2000, p. 737–744 (foto, desen); AnnÉp, 2000, 1253

[I(ovi) O(ptimo)] M(aximo) et Genio collegi Pomarens(ium)

Val(erius) Ianuarius pater et Flavia

Crescentina mater pro salute

filiorum suorum cultores

5 *Iovis Optimi Maximi ex*

promisso fecerunt Numini aeterno

I(ovis) O(ptimi) M(aximi) cultores

Pomarensium

Val(erius) Valerianus I. . .]

10 *Octavius Cassianus [. . .]*

Iul(ius) Silvanus Iul(ius) Dig[nus ?]

Val(erius) Ianuarius ARSLA[. . .]

.....

După editor, *pomarenses* = *pomarii* erau cultivatori și vânzători ai propriilor produse. Divinitatea care patronază colegiul era Iupiter Optimus Maximus (probabil în varianta sa orientală, *I. O. M. Aeternus*, bine reprezentat la Ulpia Traiana Sarmizegetusa).

853 (= IDR, III/2, 14). *Ibidem*. Placă de marmură. Dimensiuni: 0,48 × 0,75 × 0,18 m. Litere înalte de 4-5 cm. R. 1, ligatura *E + T*.

I. Piso, *Sargetia*, 27, 1997–1998, p. 261–264, nr. 1 (foto, desen); AnnÉp, 1999, 1289.

Cl(audius) Maximus et Ing(enuus) Superst(es)

[s]tateram publicam cu[m]

[s]ervatore lib(erto) publico po[suer(unt)]

l(oco) d(ato) d(ecurionum) d(ecreto)

În IDR, primul gentiliciu era citit *Ael(ius)*; r. 2/3 *c[on / s]ervatore*.

854. *Ibidem*. Fragment de altar sau bază de statuie descoperit într-un edificiu (E 29) la nord de incinta coloniei (între amfiteatru și templul lui Liber Pater). Dimensiuni: 0,23 × 0,15 × 0,17 cm. Litere înalte de 3 cm.

I. Piso, *Sargetia*, 27, 1997–1998, p. 262, 265, nr. 2, foto; AnnÉp, 1999, 1290.

.....
proc(urator) [Aug(usti) ?]

855. *Ibidem*. Proveniența exactă necunoscută. Colțul drept inferior al unei plăci de marmură cu un rest de relief (foarte șters). Dimensiuni: 0,07 × 0,11 × 0,015 m. Litere înalte de 1,3-1,5 cm.

I. Piso, *Sargetia*, 27, 1997–1998, p. 262–265, nr. 3 (foto, desen); AnnÉp, 1999, 1291.

.....

[. . .Aphr]odisia

[. . . ex v]oto

856. Ioan Piso, Gică Băeștean, *Des fistulae plumbeae à Sarmizegetusa*, ActaMN, 37 (I), 2000, p. 223–229 (foto, desen) (AnnÉp, 2000, 1254).

Două fragmente de conducte de plumb (lungi de 4,28, respectiv 0,91 m), pentru distribuirea apei potabile, descoperite în cursul săpăturilor din 1995; litere negative, în relief (înalte de 3,5 cm). La extremitatea tubului mare, se află o inscripție (lungă de 19 cm): [C]ol(oniae) Dac(icae) Sar(mizegetusae); la stânga acestei inscripții s-a incizat, cu litere înalte de 1,5 cm, numeralul CXXVIII. Pe același tub, aproape de manșon, se află altă inscripție (lungă de 23,5 cm): Ant(onio) Val(...) et Ma(?urio) Cl(?audiano) (ligaturi: N + T, V + A, M + A); această inscripție se regăsește și pe tubul mai mic. După părerea editorilor, personajele menționate în inscripții ar fi duumvirii coloniei.

857. Două ștampile de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa; reexaminare:

C. Băluță, Apulum, 37 (1), 2000, p. 369–378; AnnÉp, 2000, 1252.

858 (= XVII, 1997, 738). APVLVM. Fragment de diplomă militară: *tabella II*, colțul stâng inferior; 7,9 × 6,8 cm. Muzeul Unirii, Alba Iulia.

Publicată de V. Moga, în vol. *Civilizația romană în Dacia* (ed. Mihai Bărbulescu), Cluj 1997, p. 102–106; prezentată de noi într-o serie precedentă a acestei cronici (SCIVA 49, 1998, 3–4, p. 283, nr. 738). Reluată cu unele diferențe de lectură (nesemnificative) de I. Piso, *Ein Bruchstück eines Militärdiploms aus Apulum*, ZPE 126, 1999, p. 246–248 (= IDR, III/5, 694; AnnÉp, 1999, 1280); textul de pe *intus* ar fi următorul:

[-----]

[---]xissent dumtax(at)

[singuli singula]s

[---]I]un(ias)

[---]I]un(io) Qua(---) co(n)s(ulibus)

5 [--- c(ivium)] R(omanorum) cui prae(est)

[---] Modes[tus]

[ex...]te

[---] ?Val[---]

Numele martorilor (pe *extrinsecus*) sunt cele indicate de noi, *loc. cit.*

859. APVLVM (pe cuprinsul municipiului *Septimium Apulense*). Altar de calcar, având coronamentul (prevăzut cu două acrotere) și baza profilate; sus, o cavitate (18 × 22 cm, adâncă de 3 cm), cu urme de vopsea roșie. Dimensiuni: 0,42 × 0,32 × 0,28 m. Scrierea puțin îngrijită; litere înalte de 3–3,5 cm; în r. 3, ligatura N + D.

I. Piso, M. Drîmbărean, ActaMN 36 (I), 1999, p. 109–110 (= AnnÉp, 1999, 1284; IDR, III/5, 705).

Iovi

Fulgera(tori).

Hic fulg(us) cond(itum) (est)

860 (= CIL, III, 7726; IDR, III/4, 96). Crăciunelul de Sus (jud. Alba). Revizuire:

R. Ardevan, Epigraphica, I. Studies on Epigraphy (ed. G. Németh, P. Forisek) (Hungarian Polis Studies, 6), Debrecen, 2000, p. 109–113, 123 (desene); AnnÉp, 2000, 1249.

D(is) M(anibus)

Ulp(io) Sab(ino), dec(urioni) col(oniae) Aur(eliae) Apu[l(ensis)],

*vix(it) an(nis) L. Ulp(ia) Sabin[a]
[m]ar(ito), Ulp(ii) Maximus M[a]-
5 [ximi]anus pa[tri pos(uerunt)]*

Defunctul fusese decurion al coloniei Apulum, nu al Napocci.

861 (= AnnÉp, 1969–1970, 548; 1971, 395). NAPOCA. Revizuire:

I. Piso, Potaissa. Studii și comunicări, 2, 1980, p. 126–127 (nu apare în AnnÉp); A. Szabo, în Acta Archaeologica Hungarica, 39, 1999, p. 355–361 (foto, desene); AnnÉp, 1999, 1279.

*[Gesah]nis pro
[se et suis P. A]el(ius) Maxi-
[mus II-vir q(uiun)]q(uennalis) et fla-
[men col(oniae) Nap(ocensis)], a militiis,
5 [sacerdos ar]ae Aug(usti) n(ostri),
[coronat(us) Dac(iarum) I]II, dec(urioni) col(oniae)
[metropoli]s
[v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito) ?]*

Pentru ofițer, vezi H. Devijver, PME, A 47; Suppl. I, p. 1419.

862 (= CIL, III, 6252). Inscriptie dispărută. Nouă propunere de întregire:

R. Ardevan, *Epigraphica I* (v. *supra*, nr. 860), p. 113, 117 (desen).

.....
*[. . .]la]m[en col(oniae)]
[Nap(ocae), d]ec(urio) et patro[n(us) col(oniae) s(upra) s(criptae) v]ixit anni[s. . .]
[Val]entina mar[ito suo]
[f]aciendum [curavit]*

863–867. NAPOCA. R. Ardevan, Ioana Hica, *Inscriptions de Napoca*, ActaMN 37 (I), 2000, p. 243–252. Cinci inscripții descoperite în 1987, în timpul săpăturilor de salvare în necropola târzie: circa 130 de morminte de înhumăție, unele din secolul al IV-lea; în câteva morminte s-au descoperit fragmente de monumente sculpturale sau epigrafice, reutilizate la improvizarea unor morminte (sarcofage). Calcar din cariera de la Baci. Pietrele se păstrează la muzeul din Cluj.

863. *Loc. cit.*, p. 243–245, nr. 1, fig. 1 a-b (foto, desen) (AnnÉp, 2000, 1242). Fragment de lespede de calcar (partea superioară), mărginită de un cadru minuțios realizat. Dimensiuni: 0,61 × 1,02 × 0,22 m. Câmpul inscripției: 0,435 × 0,64 m; litere înalte de 5,7 cm (r. 1) și 4,5 cm (r. 2–7); ligatura A + M (r. 4).

*D(is) M(anibus)
Tu qui reciprocam se-
mitam voto subis
morare paulum. Vitam
5 cognoscis tuam.
Hic sumus expositi mor-
talia munera functi
[- - - - -]*

Traducere: „Zeilor Mani. Tu, cel care urmezi cu speranță cărarea reciprocă, întârzie puțin. Îți cunoști viața. Aici suntem așezați noi, cei care ne-am îndeplinit îndatoririle de muritori”.

Rândurile 3, 5 și 7 sunt gravate mai spre interior, sugerând astfel legătura cu rândul anterior. Inscripția prezintă elemente de versificație (vezi comentariul editorilor).

864. *Ibidem*, p. 245–246, nr. 2, fig. 2 a-b (foto, desen) (= AnnÉp, 2000, 1243). Fragment de stelă funerară de calcar; se păstrează numai partea cuprinzând inscripția (cadrul a fost cioplit cu ocazia reutilizării pietrei). Dimensiuni: 1,46 × 0,70 × 0,18 m. Suprafața pietrei este exfoliată, ducând la dispariția unor litere; înălțimea literelor: 4,5–5,2 cm.

[D(is)] M(anibus)
[Au]relia [Ma]rci-
[a] vix(it) [anno]s L
[Aur]elia [P]rovin-
 5 *[ci]a vix(it) a[n]n(os) XXX*
[Aur]el(ius) Ma[rcel]li-
[n]us [vix(it) ann(os) ?]II
[A]urel(ius) [Ma]rci-
[a]nus s(criba) c(oloniae) [ma]tri
 10 *[d]ulcissim(a)e et*
[c]oniugi karissi-
[m](a)e et filio faci-
[en]dum curavit.

Prima jumătate a secolului al III-lea.

865. *Ibidem*, p. 246–247, nr. 3, fig. 3 a-b (foto, desen) (= AnnÉp, 2000, 1244). Fragment de lespeze de calcar. Dimensiuni: 0,49 × 0,52 × 0,14 m. Scriere îngrijită; litere înalte de 6,3 cm; urme de vopsea roșie.

[D(is) M(anibus)]
Aurel(ius) Lu[ci]-
us vixi[t]
annis X[- - -]
 5 *Aurel(ius) Iu[li]-*
anus p[ater]
filio po[s(uit)]

866. *Ibidem*, p. 247–248, nr. 4, fig. 4 a-b (foto, desen cu reconstituire parțială a textului) (= AnnÉp, 2000, 1245). Fragment de placă de calcar, cu borduri sus și jos. Dimensiuni: 0,28 × 0,34 × 0,12 m. Litere înalte de 5,2–5,6 cm.

[- - -]nm(...) domo[- - -]
[- - - coh(ortis) - - -] ≈ A[e]el(ia) Avi[ta? marito]
[incompara]bili et sib[i viva fec(it)]

În r. 2, se afla numele unei trupe cu efectiv de 1 000 de oameni. Posibil că în r.1 era numele unui ofițer, prefect sau tribun, mort în timpul serviciului în Dacia.

867. *Ibidem*, p. 248, nr. 5, fig. 5 a-b (foto, desen) (= AnnÉp, 2000, 1246). Mic fragment de stelă funerară de calcar alb. Dimensiuni: 0,26 × 0,31 × 0,10 m. Se păstrează doar o literă din formula [D(is)] M(anibus) (înaltă de 16,5 cm).

868 (= IDR, III/4, 325). Boroșneul Mare (jud. Covasna). Fragment de lespede de calcar (aproximativ jumătatea din stânga); inscripția în chenar, cu marginea în formă de *tabula ansata*. Păstrată în Muzeul din Sfântu Gheorghe.

Z. Székely, SCIV 26, 1975, 3, p. 344–346; AnnÉp 1974, 564; I. I. Russu, SCIVA 29, 1978, 4, p. 561; IDR, III/4, 325; I. Piso, ActaMN 36 (I), 1999, p. 81–86, fig. 1 (foto) și 4 (reconstituire grafică) = AnnÉp, 1999, 1286).

*Imp(erator) Caesar d[ivi Traiani]
Parthici f(ilius) di[vi Nervae nep(os)]
Traianus Ha[drianus Aug(ustus)]
pont(یفex) max(imus) tri[b(unicia) pot(estate)...co(n)s(ul) III]
5 Egnatio [- - - - -]
ala Fla[? - - - - -]*

Primul editor completa în r. 6: *ala I Lat[obicornum]*, lectură revizuită de I. I. Russu: *ala I Bat[avorum (milliaria)...]*; recent, în studiul citat, I. Piso (care a verificat textul pe piatră) propune *ala Fla[via Gaetulorum]* (aceeași trupă apare și în epigrafa tegulară de mai jos, nr. **869**). Trupa de getuli este menționată în Moesia Inferior în diplomele militare din anii 92 (C.C. Petolescu, A.-T. Popescu, în *Studia historica et theologica. Omagiu profesorului Emilian Popescu, București-Iași*, 2003, p.73–92), 99 (CIL XVI, 45), 110/113 (CIL XVI, 58), 125 (W. Eck, M.M. Roxan, ZPE 116, 1997, p. 193–203 = AnnÉp 1997, 1772), 127 (M.M. Roxan, ZPE 118, 1997, p. 287–289 = AnnÉp 1997, 1780) [aceste două diplome încă necunoscute lui I. Piso în studiul din 1999], 145 (RMD, III, 165); în câteva inscripții: de la Oescus (AnnÉp 1961, 318 a), Tomis (CIL, III, 7557; fragmentară) (aceste două inscripții nedatate), inscripția recent publicată de la Histria din anul 152 (Al. Suceveanu, *Pontica* 31, 1998, p. 109–117; reprodusă în seria precedentă a acestei cronici, nr. 814; precum și în AnnÉp 1998, 1148), în inscripția de la Thyateira din Lydia cuprinzând cariera lui T. Ant. Cl. Alfenus Arignotus (CIG, 3497 = TAM V/2, 935; IDRE, II, 383) (pe timpul lui Marcus Aurelius); într-o *tabula honestae missionis* din anul 215 (Werner Eck, Margaret M. Roxan, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 28, 1998, 1, p. 96–100 = AnnÉp, 1998, 1618), precum și într-o altă inscripție tomitană cuprinzând cariera lui P. Aelius Hammonius (ILS, 8851 = ISM, II, 106) (din timpul lui Maximin Tracul).

O *ala* omonimă apare însă în 114 într-o diplomă cu trupele provinciei Pannonia Inferior (CIL XVI, 61). Dacă nu cumva este vorba de o unitate diferită, înseamnă că această trupă a fost transferată în Pannonia prin 113/114, apoi, după o misiune în Orient (vezi I. Piso, *loc. cit.*, p. 85), este adusă de Hadrian în sud-estul Transilvaniei (inscripția de la Boroșneul Mare), unde construiește castrul; după care se întoarce în Moesia Inferioară (diplomele din 125 și 127, citate mai sus).

Personajul din r. 5, cu numele la ablativ, era considerat de I.I. Russu (IDR, III/4, 325) fie *legatus Augusti pro praetore* al Daciei Superioare, fie comandant al alei *I Batavorum milliaria*; după același învățat „poate fi identic cu *Egnatius Priscus*, procurator în Noricum” (B.E. Thomasson, *Laterculi praesidum*, Göteborg 1984, col. 84, nr. 12). I. Piso (*Fasti provinciae Daciae*, I, Bonn 1993, p. 50, nr. 7) l-a considerat mai întâi tot guvernator al Daciei Superioare; dar recent (studiul din 1999) crede că este vorba de un procurator al Daciei Inferioare (pe care îl identifică eventual cu un fost ofițer de rang ecvestru, *L. Egnatius L. f. Teretina Quartus*: H. Devijver, PME, E 3). În ceea ce privește încadrarea cronologică, I. Piso notează (*loc. cit.*, p. 86): „Si nous supposons que le rôle de l'aile a été de bâtir le camp dès le début en pierre, on pourrait dater aussi bien l'inscription que la charge du

procurateur peu d'années après 118"; observația pare acceptabilă, dacă avem în vedere că *ala I Gaetulorum* a revenit în Moesia Inferioară înainte de 1 iunie 125 (conform diplomei citate mai sus).

Vezi acum C.C. Petolescu, *Argessis, Ala Flavia* în *Dacia Inferior*, 11, 2002, p. 69–73 (în legătură cu identitatea trupei).

869 (= IDR, III/4, 328, fig. 212 a-c). Boroșneul Mare (jud. Covasna). Ștampilă pe fragment de cărămidă; dimensiunile cartușului: 13 × 8,5 cm): *ALFALM*; ultima literă nu este clară în fotografie, iar în desen hasta din dreapta este lipsă.

Misterioasa ștampilă a fost completată de Z. Székely (SCIVA 26, 1975, 3, p. 344, fig. 2/2 = AnnÉp 1974, 565), acceptat de I.I. Russu (IDR III/4, 328): *Al(a) Palm(yrenorum)*. Noi am atras atenția (SCIVA 46, 1995, 1, p. 37, nota 24) că această ștampilă apare și în repertoriul lui J. Szilágyi (*Die Besatzungen des Vereteidigungssystems von Dazien und ihre Ziegelstempel*, DissPann II, 21, Budapesta, 1946, p. 19, pl. XIV/194), întregită de I. I. Russu (*Dacia, N.S.*, 1, 1957, p. 361–362): *al(a) p(rima) A(sturum)*. Recent, I. Piso (*ActaMN* 36/I, 1999, p. 83, fig. 2–3, foto și desen) (AnnÉp, 1999, 1287) propune lectura: *al(a) F(lavia) al(a) As(turum)*, deci ștampila comună a două unități: una ar fi *ala I Flavia Gaetulorum* (vezi numărul precedent al acestei cronici), cealaltă *ala I Asturum* staționată în castrul de la Hoghiz (vezi despre această trupă repertoriul nostru din SCIVA 46, 1995, 1, p. 36–37, nr. 2).

870. Cășei (jud. Cluj). Fragment de stelă funerară din calcar; se păstrează doar registrul cu câmpul inscripției.

I.I. Russu, *Activitatea Muzeelor*, 1956, p. 129; idem, *ActaMN* 4, 1967, p. 90; AnnÉp 1957, 331.

D(is) M(anibus)

Aur(elius) Titus vix(it)

an(nos) LX, Aur(elia) Gemel-

lina vix(it) an(nos) XX, Aur(elius)

5 *Cotes, eq(ues) al(ae) Elect(orum)*

m(aritae) p(ientissimae) et socio.

Examinând textul direct pe piatră, I. Piso (*ActaMN* 36/I, 1999, p. 87 și urm., fig. 5–6, foto și desen) (AnnÉp, 1999, 1285) propune în r. 5: *eq(ues) al(ae) Fl(aviae) f(aciendum) c(uravit)*. Această trupă poate fi, după autorul citat, fie *ala Flavia Gaetulorum* din inscripțiile precedente (**868–869**), fie *ala Flavia Augusta Britannica* ∞ c. R. din Pannonia Inferioară.

Inscripții externe privitoare la istoria Daciei

(nr. 871–879)

Aceste inscripții se adaugă culegerii noastre *Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (I^{er}–III^e siècles)*, I–II, București, 1996–2000 (v. *supra*, nr. 822).

871. Diplomă militară de proveniență necunoscută (probabil, totuși, din Moesia Inferioară); cele două tăblițe încă legate. Păstrate într-o colecție particulară (Martin Schløyen, Oslo–Londra).

Margaret M. Roxan, *JRA* 9, 1996, p. 248–256; AnnÉp 1997, 1771.

Tabella I extrinsecus

Imp(eratoris) Vespasiani Caesaris Aug(usti), tribunicia potestate, co(n)s(ulis) II, beneficiari(i) qui militant in classe Ravennate sub Sex. Lucilio Basso, quorum nomina subscripta sunt, ipsis liberis posterisque eorum civitatem dedit et conubium cum uxoribus quas tunc habuissent, cum est civitas iis

data, aut, si qui caelibes essent, cum iis quas postea duxissent, dumtaxat singuli singulas. A(nte) d(iem) IIII k(alendas) Martias Imp(eratore) Vespasiano Caesare Aug(usto) II, Caesare Aug(usti) f(ilio) Vespasiano co(n)s(ulibus). Dernaius Derdipili f(ilius) Dacus. Descriptum et recognitum ex tabula aenea quae fixa est Romae in Capitolio in podio muri ante aedem Geni(i) P(opuli) R(omani).

Întrucât nu ne-a fost accesibilă publicația inițială, nu am avut posibilitatea a da o departajare a textului pe rânduri.

Tabella II extrinsecus:

Q. Antisti Q. f. Serg(ia tribu) Rufi Clodiani, Philipp(iensis), eq(uitis) R(omani)

C. Vettidi Rasiniani

L. Valeri Nasonis, Phil(ippiensis)

P. Vetti Pieri, Philip(piensis)

M. Vibi Macedonis, vet(erani)

C. Cassi Longini, veter(ani)

C. Iuli Aquilae, Aprensis

Data: 26 februarie 70.

Prin această diplomă (cea mai veche, până acum, acordată de Vespasian), împăratul recompensează cu dreptul de cetățenie și de căsătorie legitimă pe *beneficiarii* din flota de la Ravenna aflați încă în serviciu (cum rezultă din utilizarea prezentului: *qui militant*), sub ordinele prefectului Sex. Lucilius Bassus. Destinatarul diplomei este *Dernaius Derdipili f(ilius) Dacus* : numele său era deja cunoscut în Moesia Inferioară și Thracia (W. Thomaschek, *Die alten Thraker*, II/2, Viena 1894 [reimpr. 1980], p. 30; D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Viena, 1957, p. 128), dar cel al tatălui său este pentru prima dată atestat în antroponimia tracă.

Același comandant al flotei este prezent și în diploma din 17 februarie 71 acordată *veteranis qui militaverunt in classe Missenensi sub Sex. Lucilio Basso, qui sena et vicena stipendia aut plura meruerunt et sunt deducti Paestum* ; posesorul acestei diplome era un alt marinăr de origine dacă (CIL, XVI, 13 = IDRE, II, 318). Amândoi proveneau, fără îndoială, dintre dacii care locuiau pe malul drept al Dunării (Cassius Dio 51, 22, 7).

872. Diplomă militară. Două tăblițe de bronz, încă legate (nedesfăcute; 13,7 × 10,5 cm); păstrate la München, Prähistorische Staatssammlung. Două excelente fotografii (dar numai după *extrinsecus* celor două tăblițe) sunt publicate în catalogul unei expoziții de la Rosenheim (Ostbayern) (12 mai–5 noiembrie 2000):

Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer. Zivilisatorische Erbe einer europäischen Militärmacht, Rosenheim 2000, p. 337, nr. 41 (fără lectură; autorul fișei: B. Steidl)⁵; AnnÉp, 2001, 2155; RMD, IV, 269.

Tabella I extrinsecus:

*Imp(erator) Caes(ar) divi Hadriani f(ilius) divi Tra-
iani Parth(ici) n(epos) divi Nervae pron(epos) T. Ae-*

⁵ Autorul face următorul comentariu: «Entlassungsurkunde mit Bürgerrechtsverleihung für Coca, Sohn des Tyrus aus *Serdica*-Sofia. Coca diente mindestens 25 Jahre in einer berittenen Spezialeinheit, dem *numerus equitum Illyricorum*. Zuletzt bekleidete er den Rang eines *sesquiplicarius*, der eineinhalbfachen Sold bezog. Stationiert war die Einheit in der Provinz *Dacia Inferior* (Rumänien), die zum Zeitpunkt der Entlassung unter dem Befehl Statthalters Ulpius Saturninus stand».

- lius Hadrianus Antoninus Aug(ustus) Pius*
pont(ífex) max(imus), tr(ibunicia) pot(estate) VIII, imp(erator) II, co(n)s(ul) III,
p(ater) p(atriciae),
- 5 *equit(ibus) et pedit(ibus) qui milit(averunt) in alis III et*
numer(o) equit(um) Illyr(icorum) et coh(ortibus) VIII quae appel(lantur) I Astur(um) et
Hisp(anorum) et I Claud(ia) Gall(orum) Capit(oniana) et I
Fl(avia) Commag(enorum) sag(ittariorum) et I Bracaraug(ustanorum) et I Tyrrior(um)
sag(ittariorum) et I Aug(usta) Pac(ensis) Nerv(ia) Britt(onum) (milliaria) et I Hisp(anorum)
- 10 *vet(erana) et II Fl(avia) Numid(arum) et II Fl(avia) Bessor(um) et II et III*
Gallor(um) et sunt in Dacia Infer(iore) sub Ul-
pio Saturnino quin(is) et vici(n)is plurib(us)-
ve stip(endis) emer(itis) dim(issis) hon(esta) miss(ione) quor(um) no-
min(a) subsc(ripta) sunt civ(itatem) Rom(anam) qui eor(um) non hab(erent)
- 15 *ded(it) et conub(ium) cum uxor(ibus) quas tunc hab(uissent)*
cum est civ(itas) i(i)s dat(a) aut cum i(i)s quas pos(tea)
dux(is) sent) dumtaxat singulis
a(n)te d(iem) XIV K(alendas) Aug(ustas)
Cn(aeo) Terentio Iunior(e) L(ucio) Aurelio Gallo co(n)s(ulibus)
- 20 *ex numer(o) equit(um) Illyric(orum)*
ex sesquipliclar(io) (sic)
Cocae Tyru f(ilio) Sardic(a)
Descript(um) et recognit(um) ex tabul(a) aerea
quae fixa est Romae in muro post
- 25 *templ(um) divi Aug(usti) ad Minervam*

Textul se repetă desigur pe cele două fețe, încă invizibile (*intus*), ale celor două tăblițe.

Tabella II extrinsecus:

<i>P. Atti</i>	<i>Severi</i>
<i>L. Pulli</i>	<i>Daphni</i>
<i>M. Servili</i>	<i>Getae</i>
5 <i>L. Pulli</i>	<i>Chresimi</i>
<i>M. Senili</i>	<i>Iasi</i>
<i>Ti. Iuli</i>	<i>Felicis</i>
<i>C. Iuli</i>	<i>Silvani</i>

Prin coroborarea demnităților imperiale (în special *tribunicia potestas VIII*) cu indicația *a(n)te d(iem) XIV K(alendas) Aug(ustas)*, diploma datează din 19 iulie 146. Cei doi consuli (*suffecti*) mai sunt cunoscuți dintr-o altă diplomă cu aceeași dată: *Cn. L. Terentius Homullus Iunior* și *L. Aurelius Gallus* (AnnÉp 1947, 135 = CIL, XVI, 178; vezi A. Alföldy, *Konsulat und Senatorenstand unter den Antoninen. Prosopographische Untersuchungen zur senatorischen Führungsschicht*, Bonn, 1977, p. 151).

Noua *constitutio* înregistrează trei *alae* și nouă *cohortes*, cele mai multe cunoscute din diplomele anterioare referitoare la provincia *Dacia Inferior*: diploma din 22 martie 129 (de la Grojdibod; CIL, XVI, 75 = IDR, I, 10: doar o *ala* și patru *cohortes*), cea datând între 10 decembrie 129–9 decembrie 130 (proveniență necunoscută: AnnÉp 1997, 1764; IDRE, II, 473) și cea din 13 decembrie 140 (de la Palamarcia, în Thracia: AnnÉp 1962, 264; IDR I, 13; RMD, 39); precum și un *numerus equitum Illyricorum* (în cele două diplome din 129 și 129/130 doar cu statutul de *vexillatio equitum Illyricorum*).

Diploma ne face cunoscut un nou procurator-gubernator al acestei provincii: *Ulp(ius) Saturninus*; el poate fi identificat cu omonimul *praefectus annonae* din timpul lui Marcus Aurelius și Lucius Verus, al cărui adjunct a fost Sex. Iulius Possessor: *adiutor Ulp(i) Saturnini, praefecti annonae, ad oleum Afrum et Hispanum recensendum item solamina transferenda item vecturas nauculariis exolvendas* (inscripția de la Sevilla: CIL II, 1180; ILS, 1403; AnnÉp 1965, 237; IDRE I, 179); un alt *cursus* al lui Possessor este și mai explicit în această privință: *adiutor praefecti annonae ad horrea Ostiensia et Portuensia* (inscripția de la Mactaris: AnnÉp, 1983, 976; IDRE, II, 435). După o părere competentă, acest Ulp(ius) Saturninus poate fi identificat într-o altă inscripție fragmentară de la Ostia dedicată în anul 166 lui Lucius Verus de un anonim prefect al annoniei: [*codica*]ri *navicula[ri...]* *M. f. Palatin[a...]* *pr]aef. ann[onae]* (CIL, VI, 1022 = XIV, 106; vezi Henriette Pavis d'Escurac, *La préfecture de l'annone. Service administratif impérial d'Auguste à Constantin*, Roma 1976, p. 228, 348); se crede, de asemenea, că tatăl acestui *praefectus annonae* era M. Ulp(ius) Saturninus, *a commentariis vehiculorum*, libert al lui Traian (CIL VI, 8542; cf. Otto Hirschfeld, *Die Kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis auf Diokletian*², Berlin 1905, p. 193; H. Pavis d'Escurac, *op. cit.*, p. 348).

Numele posesorului diplomei este trac (cf. D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Viena, 1957, p. 251: *Coca, Cocus*), dar cel al tatălui său pare a fi illiric (cf. I. I. Russu, *Illirii*, București 1969, p. 258–259: *Turus*). Rangul său, *sesquiplicarius*, înseamnă „cel cu soldă o dată și jumătate”: A. v. Domaszewski, *Die Rangordnung des römische Heeres*², Köln–Graz, 1967, p. XIX, 71–72).

873 (= AnnÉp 1991, 408; IDRE, I, 86). Placă de calcar (0,33 × 0,33 m), încastrată în zidul unei ferme de lângă Artena (Italia, regio I). Revizuirea lecturii:

M. Kajava, *Arctos* 30, 1996, p. 94–98, nr. 2 (cu fotografie); AnnÉp 1996, 371.

*Quis putet adsiduas inter florere pru[inas]
[poma et] perpetuas nives Getarum
[- - -] + aprica[- - -]
[- - -] + + ITAV+[- - -]*

„Il s'agit d'un *carmen* polymétrique: le premier vers est un hexamètre, le deuxième un hendécasyllabe” AnnÉp 1996.

874. Capua (?). Italia (regio I). Inscriptie fragmentară transmisă printr-o copie: A.S. Mazzocchi, *Sylloge inscriptionum latinarum potissimum Capua repertarum*, f. 22, manuscris publicat de G.F. Gamurrini, *Memorie Accad. Lincei*, nr. V, vol. IX, 1901, p. 81, nr. 40: *non vidi*, dar reprodus de S. Panciera, *Epigraphica* 22, 1960, p. 28–29, astfel:

- - - - -
- - - - -
MINDONI
doNATO TORQVIBus ar
millis paleRIS CORONA VALLAri
legIONEM · DACICA M //A. .
.. NVMATIA //T/// XXXII
... ORDINI MILIA /// NNA
... STATVM PRIOREM ...
... ON ARMI. ... OCrea MANubiis
..... RAM NAT
ATELLIVS IAI
- - - - -

- - - - - XXXV

S. Panciera consideră că primele patru rânduri păstrate înregistrează distincțiile militare ale unui centurion legionar și propune următoarea restituire (preluată în AnnÉp 1980, 225): [...*leg(ionis) I] Min(erviae), doni[s militarib(us) / do]nato torquib[ua armillis / phale]ris corona vallar[i ob / expedit]ionem Dacicam...* Despre participarea legiunii I Minervia la războaiul dacic al împăratului Traian, vezi inscripțiile IDRE I, 3, 171 și 173; II, 365.

875. ROMA (?). Fragment de stelă funerară (?), de proveniență necunoscută. Nu se indică dimensiunile. Păstrată într-o colecție privată: Carl Miles, Lidingö.

B.E. Thomasson (în colaborare cu Monica Pavese), *A Survey of Greek and Latin Inscriptions on Stone in Swedish Collections*, Stockholm 1997 (Acta Instituti Romani Regni Sueciae, 22), p. 95–96, nr. 152, fig. 33 (foto), cu lectura: *D(---) i(---) + / D(ecimus) Iurdan(---) / Dacus dotis[---] / comis[---] / i+[---] / -----* Editorul mai observă: „L.1: The third (and last) letter may be an *M* (or an *A*). – 2. Only two or three letters can be missing at the end: *Iurdan[ius?]*. – 5. The second letter is probably an *M* rather than an *A*.” De asemenea, remarcă existența unor puncte (mici triunghiuri despărțitoare): în r. 1 (de două ori), în r. 2 (după primul *D*) și în r. 3 (după *DACVS*).

AnnÉp 1997, 1753 preia lectura lui B.E. Thomasson, dar cu întregirea r. 1: *D(is) I(nferis) M(anibus)* (Sylvie Dardaine). În continuare, aflăm o scurtă notă (autor I. Piso): „Il s’agit d’un nom thrace commençant par *D*: voir *D. Detschew, Die thrakischen Sprachreste*, Vienne, 1957, p. 126 et 142. On peut penser à *Diur/p]aneus*, nom de roi dace”.

Într-adevăr, micul triunghi din r. 2 este fie ornamental, fie o nesemnificativă eroare de lăpădă. În AnnÉp 1998, 1615, noi am propus *Diurdan[us]*, nume întâlnit la Roma (CIL, VI, 2408 și 3451) și la Sacidava în Dobrogea (AnnÉp 1998, 1141 = IDRE II, 339; reproduș mai departe în această cronică, nr. **902**). Încercând o reconstituire ipotetică și a celorlalte rânduri (3–5), textul ar fi următorul:

D(is) I(nferis) M(anibus)
Diurdan[us]
Dacus dotis[simus] (?)
comis[simus...] (?)
 5 *im[mature...]* (?)

Inscripția consemnează calitățile unui tânăr, probabil sclav, la superlativ: „cel prea dotat” (de la *dotatus*; în textul epigrafic, contras, din cauza superlativului; r. 3), „cel prea plăcut (agrabil)” (r. 4), mort prematur (r. 5); a se compara cu inscripția IDRE, I, 70 (Roma): alt tânăr dac *optumus sanctissimus pientissimus fidelissimus*.

876. *Celeia* (Noricum). Două fragmente de placă de marmură care se îmbină; 0,60 × 0,52 × 0,23 m.

V. Kolšek, *Arheološki Vestnik* 46, 1995, p. 279–289; AnnÉp 1995, 1204.

 [- - - p]raef(ecto) eq(uitum) al(ae) Br[itannicae]
 miliariae, prae[fecto auxil(iis)]
 [H]ispaniensib(us) in T[ingitaniam]
 5 [M]auretanic(am) mis[sis, prae(ecto)]
 [eq(uitum)] al(ae) II Pannonior(um), [trib(uno) mil(itum) leg(ionis)]
 [XX]X U(lpiae), prae(ecto) coh(ortis) II G[allorum]
 Macedonicae,
 [M]arcius Felix, prae[positus]

10 *[si]ngularium, praes[idi]
optime de se merito*

Acest fragment de inscripție conține partea de început a carierei ecvestre a lui T. Varius Clemens (vezi H. Devijver, PME, V 52: Suppl. I, p. 1761); prima și cea de-a treia miliție interesează și istoria Daciei. Cariera ecvestră a acestui personaj este consemnată și în alte câteva inscripții de la Celeia (vezi IDRE, II, 249–254).

877. Hacikafih (în fosta provincie romană Cappadocia). Fragment de monument epigrafic. Acum în muzeul din Kirşehir.

D.H. French, *Epigraphica Anatolica* 28, 1997, p. 115–124 (*non vidi*); *AnnÉp* 1997, 1522 („Fût d’une base, dont le couronnement et le pied étaient exécutés sur des blocs séparés: 92,5 × 69 × 45,5 cm”).

*XV Apol(inaris) XII[I]
 Gem(inae) I Adiut(ricis)
 XVI F(laviae) F(irmae) hast(atu)s*
 5 *I Miner(viae) princ(eps)
 et p(rimus)p(ilus) beneficio
 Imp(eratoris) d(onis) d(onatus) bello
 Ger(manico) item d(onis) d(onatus) bel-
 lo Dac(ico) item*
 10 *praef(ectus) leg(ionis) III Scyt(hicae)
 consummavit*

„L. 12: traces de lettres. L’empereur dont il est question est Domitien” *AnnÉp*.

878. BERYTVS (Beyrouth). Bază de statuie; dimensiunile feței: 1,48 × 0,68 m.

C. Ghadban, în *Bulletin d’archéologie et d’architecture libanaises*, 2, 1997, p. 206–223 (*non vidi*); *AnnÉp* 1998, 1435.

*Cn. Iulio L(uci) f(ilio)
 [Fa]b(ia tribu) Rufo, (centurioni) leg(ionis) II Adiut(ricis), (centurioni) leg(ionis) V
 Mac(edonicae),
 [(centurioni) l]eg(ionis) XIII Gem(inae), (centurioni) leg(ionis) XI Cl(audiae)
 p(iae) f(idelis), (centurioni) leg(ionis) VI
 [Vict]r(icis), p(rimo) p(ilo) leg(ionis) I Italic(ae), donis donato*
 5 *[ab I]mp(eratore) bello Germanico et Sarma-
 [t]ico torquibus armillis phaleris
 [c]orona vallari, item donato ab Imp(eratore)
 [Ca]esare Traiano Aug(usto) Dacico Parthico
 [bel]lo Parthi(co) torquibus armillis phal[er]is corona vallari et albata dec[u]r-
 10 sione,
 [- I]ulius Candidus, (centurio) leg(ionis) V M[ac(edonicae)], pio patruo [et soc]ero*

Personajul onorat prin această inscripție mai este cunoscut din epitaful său de la Karak Nouh în Beqaa (CIL, III, 13606 = IGLS, VI, 2955), unde se arată că a terminat cariera militară ca primipil; se mai cunoaște o dedicație a unui fiu al său (IGLS, VI, 2953); un alt epitaf pare a fi al unui alt (?) fiu (IGLS, VI, 2956).

Iulius Rufus a servit cu rangul de centurion mai întâi în legiunea *II Adiutrix* în Pannonia, participând în anul 86 la războiul lui Domitian contra populațiilor germanice de la Dunăre, apoi contra sarmaților. Următoarele mențiuni corespund avansării pe scara centurionatului legionar: în legiunea *V Macedonica*, probabil când aceasta își avea garnizoana la Oescus; apoi în legiunea *XIII Gemina*, când a participat probabil la războiul cu dacii (fără a se ilustra însă printr-o ispravă deosebită); în continuare a servit în legiunea *XI Claudia*, când aceasta se afla deja la Durostorum, în Moesia Inferioară; a urmat un nou centurionat, fără îndoială de rang superior, în legiunea *VI Victrix* (un detașament din această legiune, care se afla încă, pe timpul lui Traian, la Rin, a participat probabil la războiul parthic); apoi avansează *p(rimus)p(ilus)* în legiunea *I Italica*, care-și avea sediul la Novae, în Moesia Inferioară. A participat la războiul parthic al împăratului Traian; faptele de arme i-au adus o serie de decorații, fiind totodată onorat cu *albata decursio*⁶. Aceste distincții pentru bravură i-au adus desigur avansarea pe treapta cea mai înaltă a centurionatului legionar: *p(rimus) p(ilus) leg(ionis) I Italic(ae)*. Cu această ocazie, ginerele său, prezent eventual la evenimentul defilării, îl onorează cu această inscripție; prin aceasta avem și dovada că un detașament din legiunea *V Macedonica* a participat la războiul contra parților.

879 (= IDRE, II, 460). CAESAREA (Mauretania). Monument epigrafic. Lipsesc alte indicații.

A. Gros Lambert (éd.), *L'archéologie algérienne de 1895 à 1915. Les rapports d'Albert Ballu publiés au Journal Officiel de la République Française de 1896 à 1916*, Lyon–Paris, 1997 (Coll. du Centre d'études romaines et gallo-romaines, n. s., 16), p. 105; AnnÉp 1997, 1743 (unde se trimite și la AnnÉp 1905, 110). Inscriptia a fost publicată inițial de V. Waille, *Nouvelles explorations à Cherchel*, Alger 1905, p. 23 (de unde a fost reprodusă în AnnÉp 1905, 110), apoi de același în BCTH, 1905, p. CLXII. De asemenea, a beneficiat de un studiu al lui I.I. Russu (ActaMP 8, 1984, p. 159–163), ignorat de contribuțiile menționate din 1997.

*Sex(to) Cornelio
Lucaeriano
municipium
Hadrianum*

5 *Drobotense
ex Dacia*

R. 2 *Eucaeriano*, după Waille și Russu.

MOESIA INFERIOR

(Dobrogea)

Bibliografie – Generalități

880. V. H. (ed.), *La politique édilitaire...* (v. nr. 819). Reținem din acest volum:

– Al. Suceveanu, *À propos d'une nouvelle contribution concernant l'organisation villageoise dans l'Empire Romain*, p. 11–23;

⁶ *Albata decursio* (vezi DizEp II, 2, p. 1552–1553, s.v. *decursio*) însemna dreptul centurionilor (probabil numai cei de primul rang, *primi centurionum*: Tacitus, Hist. 2, 89) de a defila în vestmânt alb, asemeni ofițerilor de rang ecvestru. Până la această inscripție, unicele referiri la *honoratus albata decursione* se întâlnesc în două epigrafe de la Heliopolis, pe timpul lui Nero (CIL III, 14387 ff) și Vespasian (CIL III, 14387 i): prin urmare, nu abia pe timpul lui Septimiu Sever (cum afirmă Yann Le Bohec, *L'armée romaine sous le Haut-Empire*², Paris, 1990, p. 133, 205, 211). Probabil Gallienus va extinde această onoare și la soldații de rând (vezi Hist. Aug., *Vita Gallienii* 8,1: *albatii milites*).

- Oct. Bounegru, *Considérations sur les emporia en Mésie Inférieure et en Thrace*, p. 207–211;
- Al. Barnea, *Aspects ethniques dans la vie rurale de la Dobroudja romaine (Mésie Inférieure)*, p. 213–228;
- Maria Bărbulescu, *Les villages attestés par les sources épigraphiques dans la Dobroudja romaine*, p. 229–242;
- V.H. Baumann, *Fermiers et autochtones dans la Dobroudja romaine*, p. 243–259.

881. Studia Danubiana. Pars Romaniae. Series Symposia I: *The Roman Frontier on the Lower Danube 4th–6th Centuries. The second International Symposium (Murighiol/Halmyris, 18–24 August 1996)*, București, 1998 (ed. M. Zahariade, Ioan I. C. Opriș) (AnnÉp, 1999, 1322). Dintre comunicările prezentate, reținem:

881 a: C. Mușețeanu, *A propos de la fin des ateliers céramiques de Durostorum*, p. 196–197; la fig. 2 (1–13), prezintă de asemenea câteva ștampile ale legiunii XI Claudia, tipuri deja cunoscute:

- *Leg(io) XI C(laudia) p(ia) f(idelis)*; ștampila este prezentă și la Târgșoru Vechi, în nordul Munteniei (IDR, II, 606);
- *Leg(io) XI Cl(audia) / fig(lina) kas(trorum)*; scriere retrogradă (vezi AnnÉp 1978, 709);
- *Leg(io) XI Cl(audia) Ant(oniniana)*; scriere retrogradă; ligatura *A + N + T* (vezi AnnÉp 1978, 712).

881 b (=XVII, 755–756; AnnÉp 1997, 1326–1327). P. 195–204: Maria Bărbulescu, Adriana Câteia, *Observations sur deux bornes milliaires inédites de la province de Scythie*, p. 195–204, fig. 1–2 (fotografii și desenele inscripțiilor).

882. Alexandru Avram, *Inscriptions grecques et latines de Scythie Mineure, III. Callatis et son territoire*, București–Paris, 1999 (XXVI + 638 p.; ilustrația foto pe planșe separate, la sfârșitul volumului) (prezentare: AnnÉp, 1999, 1345–1346).

883. *Civilisation grecque et cultures antiques périphériques*. Hommage à Petre Alexandrescu à son 70^e anniversaire, édité par Alexandru Avram et Mircea Babeș, București, 2000. Reținem:

- a) Al. Avram, *Le plus ancien décret d'Istros octroyant la proxénie*, p. 235–238 (vezi încă *infra*, nr. **890**);
- b) Konrad Zimmermann, 'Afrodíth ~néqhken... *Zu einen Dachziegel mit Votivinschrift*, p. 239–251;
- c) C.C. Petolescu, *Un ancien prétorien dans un diplôme de Tomis*, p. 339–341 (diploma CIL XVI, 21: pretorian originar din *Aquae Statiellae*, în Liguria);
- d) Cr. Mușețeanu, *Les ateliers céramiques de la légion XI Claudia à Durostorum*, p. 342–344 (vezi încă *supra*, nr. **881 a**);
- e) Em. Popescu, *Aperçu sur l'archéologie et l'épigraphie chrétiennes au XX^e siècle en Roumanie*, p. 349–358.

884. Dan Bălțeanu, *Aria de recrutare a trupelor auxiliare din provinciile moesice în perioada Principatului (I)*, AO (s.n.) 14, 1999, p. 39–71 (*alae*); partea a II-a (*cohortes*), în AO, s.n., 15, 2000, p. 15–40.

885. Ligia Ruscu, *Die Beziehungen der Griechenstädte an der rumänischen Schwarzmeerküste mit Städten außerhalb der Schwarzen Meeres*, ActaMN 36 (I), 1999, p. 29–50.

886. Eadem, *Zur Datierung des foedus zwischen Rom und Kallatis*, ActaMN 37 (I), 2000, p. 57–67. Pentru opinia lui Alexandru Avram, vezi bibliografia citată în seria precedentă a acestei cronici (XVIII, 818).

887. Oct. Bounegru, *Der westliche Pontosraum und seine Handelsbeziehungen in der römischen Kaiserzeit*, Acta antiqua et archaeologica, 7, 2000, p. 377–392.

888. Adriana Câteia, *Elemente de vocabular creștin în inscripțiile din Scythia Minor (sec. IV–VII)*, Pontica 32, 1999, p. 285–288.

889. Em. Popescu, *Un militar creștin în armata Scythiei Minor la sfârșitul secolului al III-lea*, în: Teologie și viață. Revistă de gândire și spiritualitate (serie nouă) IX (LXXV), 1999, 1–6, Iași, 2001, p. 29–40: discuție pe marginea inscripției AnnÉp 1981, 777 (= IDRE, II, 384).

Inscripții inedite sau revizuite

890. Al. Avram, *Cel mai vechi decret de proxenie de la Histria*, SCIVA 50, 1999, 1–2, p. 67–70: Mic fragment de marmură descoperit în 1991; autorul reconstituie (pe baza formularelor unor decrete timpurii de la Olbia) textul unui decret prin care Histria acorda calitatea de πρόξενος la cel puțin două persoane (sec. V - începutul sec. IV a.Chr.)

891. Al. Avram, Mihaela Marcu, *Monument epigrafic inedit de la Histria*, SCIVA 50, 1999, 1–2, p. 71–77. Bloc de marmură descoperit în 1994, purtând două inscripții: bază onorifică (de statuie ?) pentru un εὐεργετής (sfârșitul sec. II–începutul sec. I a.Chr.), refolosit (în epoca lui Hadrian) și conținând acum un catalog al preoților lui *Dionysos Karpophoros*.

892–905. SACIDAVA. Castru situat între satele Rasova și Dunăreni (com. Musait, jud. Constanța). În secolul al IV-lea, cu ocazia reconstrucției fortificației, mai multe monumente epigrafice (provenind de la Sacidava sau din zona învecinată) au fost utilizate ca material de construcție.

C. Scorpan, *Limes Scythiae. Topographical and stratigraphical research on the late Roman fortifications on the Lower Danube*. BAR International Series 88, 1980, p. 203–219 (*Appendix: Military Units at Sacidava*).

Primele patru inscripții (p. 203–209) au fost publicate de același autor și în JRS 71, 1981, p. 98–102, de unde au fost prezentate în AnnÉp 1981, 741–744; ulterior, prima dintre ele este reluată, cu o importantă rectificare de lectură, de H. Devijver (vezi mai jos, nr. **893**).

892. SACIDAVA. Altar de calcar, sfârâmat spre dreapta, descoperit în colțul de NV al turnului D al cetății. Dimensiuni: 1,75 × 0,55 × 0,57 m. Marginea dreaptă a inscripției este pierdută; litere înalte de 6 cm.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 204–205, nr. 3, fig. 5–6 (foto, desenul inscripției); idem, JRS 71, 1981, p. 101, nr. 3; AnnÉp 1981, 743.

Marco [Iul(io)]

Philip[po],

nobilis[simo]

Caesar[i, fil(io)]

5 *Imp(eratoris) Mar(ci) [Iul(ii)]*

Philippi In[vic]-

ti Aug(usti), c[oh(ors) I]

Cilicum d[edi]-

cante C[ai]o Pr[as]-

10 *tina Me[ssa]-*

lino co(n)[s(ulare)]

R. 11: *co[ns(egravit)]* Scorpan. Deoarece fiul împăratului Filip Arabul poartă doar titlul de *Caesar*, inscripția datează între anii 244–247 (R. Cagnat, *Cours d'épigraphie latine*⁴, Paris 1914, p. 218; D. Kienast, *Römische Kaisertabelle. Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*², Darmstadt 1996, p. 200). Dedicția este făcută în numele lui C. Prastina Messalinus, guvernatorul Moesiei Inferioare (B. E. Thomasson, *LP*, col. 145, nr. 138).

893 (= CEpR II, 204). *Ibidem*. Altar de calcar, reutilizat ca material de construcție la turnul A al cetății romane târzii. Dimensiuni: 0,48 × 0,50 × 0,50 m. Cuvintele separate prin puncte triunghiulare; în r. 2, litera *O* gravată în interiorul literei *C*.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 203; idem, *JRS* 71, 1981, p. 98–102; reprodusă în *AnnÉp* 1981, 741; reluată de H. Devijver, *ZPE*, 47, 1982, p. 184–192 (= idem, *The Equestrian Officers of the Roman Imperial Army*, Amsterdam 1989, p. 220–226), cu o lectură îmbunătățită, de unde este reprodusă din nou în *AnnÉp* 1982, 850. Vezi încă *PME*, IV (Suppl. I), C 78 și P 131 bis.

[- - - - -]

[? *Capitoni-*]

[*us*] *Prisc(us)*, *p[r-]*

aef(ectus) coh(ortis) I Aq-

5 *vi<e>t(anorum), trib(unus) coh(ortis)*

I Cil(icum)

R. 4/5 *Aq/vi[e]t(anorum) (et?) trib(unus) coh(ortis)* Scorpan, *Aq/ui(tanorum) et trib(unus) coh(ortis)* Devijver, *AnnÉp* (1981 și 1982).

Numele prefectului (*nomen*-ul necunoscut) a fost întregit de H. Devijver (*loc. cit.*, cu o propunere de reconstituire grafică), pe baza unei inscripții din Britannia (*AnnÉp* 1904, 229 = *JRS* 17, 1927, p. 218 = *RIB*, I, 283): *coh(ors) I Aquitan[orum] sub Iulio V[ero leg(ato)] Aug(usti) pr(o) pr(aetore) inst[ante] C[apitoni]o -]sco, praef(ecto)* (*PME*, C 78) (prima sa miliție datează din anii 155–158). Cea de-a doua miliție este comanda cohorții *I Cilicum*, trupă *milliaria equitata sagittariorum*, staționată în Moesia în anul 78 (*CIL*, XVI, 22), în Moesia Superior în 93 și 100 (*CIL* XVI, 39 și 46), apoi în Moesia Inferior în anii 134 (*CIL* XVI, 78), 157/158 (*AnnÉp* 1961, 128) și 177/179 (*CIL*, III, 14437,2).

894. *Ibidem*. Lespede funerară reutilizată ca piatră de construcție în colțul de SE al turnului E al porții de vest a cetății din sec. IV. Dimensiuni: 1,60 × 0,80 × 0,64 m. Înălțimea literelor: 5,8–6 cm; litera *A* cu bara orizontală frântă; între rânduri, *hederae*.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 203–204, nr. 2, fig. 3–4 (foto, desen); idem, *JRS* 71, 1981, p. 98, nr. 2; *AnnÉp* 1981, 742.

D(is) M(anibus)

Valeri(a)e Gai(a)e con-

iugi suae viv(a)e

petenti Iulius Iulia-

5 *nus, s(ummus) c(urator) coh(ortis) I Cili-*

cum, memoriam fecit

În r. 5, editorul propune *s(ingularis) c(onsularis)*; dar editorii *AnnÉp* propun *s(ummus) c(urator)* (unde se citează, pentru analogie, M. P. Speidel, *Guards of the Roman Armies*, 1978, p. 70).

895. *Ibidem*. Piatră funerară descoperită în 1978. Nu se dau date tehnice.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 206–207, fig. 7–8 (foto, desenul inscripției); idem, JRS 71, 1981, p. 101, nr. 4; AnnÉp 1981, 744.

D(is) M(anibus)
Satur<i>ninus,
serbus
Iuli Faustini
 5 *tribuni*

În r. 2, după primele cinci litere, s-a încercat gravarea literei următoare, dar din cauza unei defecțiuni a feței pietrei (calcar cochilifer) s-a renunțat și s-a gravat pe loc bun litera *N*. În r. 3, *serbus* pentru *servus*: vezi H. Mihăescu, *Langue latine*, p. 114 (nr. 150).

896 *Ibidem*. Stelă funerară de calcar (?) (partea inferioară lipsă), descoperită în 1979; pe laturile lungi prezintă un dublu cadru, în care este sculptat un curpen de viță de vie. Partea centrală este împărțită în trei registre: în cel superior sunt redată două personaje (neclare în fotografie); în cel central, o cunună, având în colțurile câmpului și în centrul coroanei câte o rozetă; în registrul inferior, textul inscripției, parțial păstrat. Lipsesc datele tehnice.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 209–210, fig. 9–10 (foto, desenul inscripției); AnnÉp 1998, 1138.

D(is) M(anibus)
M(arcus) Aur(elius) Sat-
urninus,
vet(eranus) leg(ionis) XI
 5 *Cl[audiae]...*

897. *Ibidem*. Fragmente de cărămizi cu ștampila în cartuș dreptunghiular; nu se indică dimensiunile.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 210, fig. 11-12 (fotografii).

Pe una din cărămizi, ștampila: *Leg(io) XI Cl(audia)*.

Cealaltă ștampilă este citită: *Le(gio) XI Cl(audia)*; dar fotografia nu este în poziție corectă (este răsturnată). În realitate, ștampila este retrogradă, prin urmare trebuie citită de la dreapta spre stânga: LEXICLN; ultima literă (*N*) este de fapt ligatura *A + N + T*, deci: *Le(gio) XI Cl(audia) Ant(oniniana)*.

898. *Ibidem*. Fragment de ștampilă în cartuș dreptunghiular; partea de început ruptă.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 210, fig. 12 (foto).

...TRAM

Ligatura *A+M*. Autorul trimite spre analogie la o ștampilă de la Candidiana (Bulgaria) (Gr. Tocilescu, *Monumente*, p. 639) și propune lectura: [*leg(io) XI Cl(audia) f(elix)*] *Tram(arisca)*.

899. *Ibidem*. Fragment de cărămidă cu ștampilă în cartuș dreptunghiular.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 210, fig. 14 (foto; neclară).

Leg(io) I Ital(ica)

Pentru analogie, se citează Gr. Tocilescu, *Monumente*, p. 337–338.

900. *Ibidem*. Stelă funerară cu două registre. Dimensiuni: $2,37 \times 0,82 \times 0,26$ m. În registrul superior, portretele defuncților: bărbat, femeie și copil. Câmpul epigrafic ($1,21 \times 0,52$ m) este cuprins într-un cadru profilat cu un curpen; înălțimea literelor: 2–6 cm; în r. 2, litera greacă S pentru S.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 210–211, fig. 15–16 (foto) și 17 (desenul inscripției); AnnÉp 1998, 1139.

D(is) M(anibus)
Aurel(ius) DITVS-
ANVS, stra-
tor trib(uni), vix(it)
 5 *an(nis) XLVIII et Cl(audia)*
Coc(ceia) coniux
memoria(m)
posuit vivo (sic)
suo qui di-
 10 *[sperit?]us est*
in barbarico
et Aure(lia) Ael(ia)
fil(ia) eius et her(es)

Defunctul fusese *strator* (vezi în această privință B. Dobson, apud A. v. Domaszewski, *Rangordnung*², p. XVII) al tribunului cohorței *I Cilicum miliaria*, care staționa la Sacidava. Cognomenul său era fără îndoială tracic; cf. *Ditugentus*, *Ditupaibis*, *Ditybistos* (D. Detschew, *Sprachreste*, p. 143–144).

Despre captivi din Moesia Inferioară în lumea barbară, vezi rescriptul împăraților Septimius Sever și Caracalla adresat lui Ovinius Tertullus, guvernatorul acestei provincii: *Digesta* XXXVIII 17,1,3 și XLIX 15,9 (vezi *Fontes* II, p. 370–371).

901. *Ibidem*. Stelă funerară frântă în două; marginile lungi cuprinse într-un dublu cadru, în care s-a sculptat curpenul de viță de vie. Dimensiuni: $2,72 \times 0,85 \times 0,29$ m. În registrul superior, scena banchetului funerar. Câmpul epigrafic, cuprins de un cadru profilat, măsoară $0,95 \times 0,47$ m; litere înalte de 4-4,5 cm; în r. 2, ligatura *M+A*.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 211–212, fig. 18–19 (foto, desenul inscripției); AnnÉp 1998, 1140.

D(is) M(anibus)
Aurel(io) Mar-
co, vet(erano) ex
pr(a)etoria-
 5 *no, Aurel(ia)*
Sispiris
co(n)iux et
Aur(elia) Mar-
cia filia
 10 *et hered(es)*
posuerunt

În r. 5, deasupra numelui *Aurel(ia)*, s-a adăugat cu litere mai mici: *vix(it) an(nis) XLVIII mil(itavit) an(nis) XVIII* (referire la pretorianul Aurelius Marcus). Cognomenul *Sispiris* este probabil tracic. Tot la Sacidava, o Aur(elia) Marcia (probabil aceeași persoană) a ridicat o stelă identică soțului

său (C. Scorpan, în *Epigraphica. Travaux dédiés au VII^e Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constantza, 9–15 sept. 1975)*, p. 209, nr. 3 = AnnÉp 1977, 750).

902. *Ibidem.* Stelă funerară cu fronton triunghiular. Dimensiuni: 1,82 × 0,73 × 0,29 m. În registrul superior, scena banchetului funerar. Câmpul epigrafic (0,77 × 0,47 m) este mărginit de un curpen de viță de vie; înălțimea literelor: 4,5–5 cm.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 212–213, nr. 3, fig. 20–21 (foto, desenul inscripției); AnnÉp 1998, 1141.

D(is) M(anibus)
Diurdano
Decibali ve-
terano, Pri-
5 *scus filius*
et Felix liber-
tus bene me-
renti posu-
erunt

Numele *Diurdanus* este atestat la Roma (CIL, VI, 2408, 3451; AnnÉp, 1997, 1753). *Decebalus* este de mai multe ori atestat în Moesia Inferior (IDRE, II, indici, p. 510; cf. D. Detschew, *Sprachreste*, p. 124).

903. *Ibidem.* Stelă funerară cu marginile împodobite cu un curpen de viță de vie și având două registre. Dimensiuni: 1,24 × 0,60 × 0,25 m. În registrul superior, un soldat purtând *pilum*, *gladius* și *scutum*. Câmpul epigrafic: 0,90 × 0,36; litere înalte de 4 cm.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 213–214, fig. 22–23 (foto, desenul inscripției); AnnÉp 1998, 1142.

D(is) M(anibus)
Val(erius) Cas-
tus, corn(icularius),
vix(it) an(nis) XLVIII,
5 *Ael(ia) Sabina*
coniux et
Val(erius) Eterna-
lis fil(ius) et
heredes
10 *b(ene) m(erenti)*

Defunctul era un fost militar, mort în cursul serviciului; rangul său, *cornicularius*, arată că făcea parte dintre *principales* unei trupe auxiliare (A. v. Domaszewski, *Rangordnung*², p. 59), probabil *cohors I Cilicum*, care staționa la Sacidava.

904. *Ibidem.* Altar. Dimensiuni: 0,95 × 0,45 m. Nu se dau alte informații.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 214, fig. 24 (foto); AnnÉp 1998, 1143.

I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Dol(icheno)
pro sal(ute) D(omini)
n(ostri) Imp(eratoris) M(arci) Aur(elii)
Sev(eri) Alex(andri) P(ii) F(elicis)

5 *Invic(ti) Aug(usti), Fl(avius)*
Germ(anus) II-ver (sic)
Des(ignatus) et Ail(ius) Fl(avius)
et Marin(us) sac(erdotes)
p(o)s(uerunt)

În r. 1, 2, 7, D în loc de *D*. În r. 6, *II-ver* în loc de *II-vir* (cf. CIL, III, 12461); el era poate magistrat al municipiului Tropaeum Traiani (vezi AnnÉp 1964, 252). În ceea ce privește pe cei doi preoți ai lui I. O. M. Dolichenus, gentiliciul este probabil comun, deci ar trebui întregit la plural: *Ail(ii)* (forma este de rezonanță greacă: Αἰλίος); ei se numeau, prin urmare, *Ael(ius) Flavius* și *Aelius Marinus*; cognomenul *Marinus* era oriental (semit).

905. *Ibidem*. Placă votivă; textul cuprins într-o *tabula ansata*. Dimensiuni: 0,60 × 0,35 m.

C. Scorpan, *Limes Scythiae*, p. 214–215, fig. 25 (foto); AnnÉp 1998, 844.

I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Dol(i)che-
no, pro salut-
e imp(eratoris), Iul(ius) Alexa-
nder et Germa-

5 *nu<u>s Baronas,*
sacerdotes, po-
suer(unt)

R. 1/2 *Dolocheno* Scorpan. Cei doi preoți ai lui Iupiter Dolichenus erau fără îndoială orientali; antroponimul *Baronas* era probabil semitic (*bar* = „fiu”).

906. CAPIDAVA. Fragment de cidă descoperit în anul 1998 pe malul Dunării, în fața cetății Capidava. Ștampila în cartuș rectangular, ruptă la dreapta; lungimea păstrată = 4 cm; înălțimea cartușului 2,6 cm, înălțimea literelor 2 cm (litera *O* în interiorul lui *C*, înaltă de 0,9 cm).

Zaharia Covacef, *Cohors I Germanorum à Capidava* în vol. *Army and Urban Development in the Danubian Provinces of the Roman Empire*. Proceedings of the International Symposium, Alba Iulia, 8th–10th october 1999, edyted by Horia Ciugudean and Vasile Moga, Alba Iulia 2000, p. 285–291; AnnÉp, 2001, 1738.

Coh(ors) I [...]

Autoarea atribuie această ștampilă cohorței *I Germanorum*; această trupă este atestată în Moesia Inferior în diplomele datând din 20 august 127 (AnnÉp, 1997, 1780), 145 (RMD, 165) și 146 (AnnÉp 1999, 1359), iar garnizoana sa era la Capidava (v. AnnÉp 1939, 87 = ISM V, 16; AnnÉp 1950, 16 = ISM V, 36; eventual și AnnÉp 1997, 1329). Rezultă că această trupă diferă de omonima din Germania Superior (v. CIL XVI, 28 din anul 82; CIL XVI, 62 și 63, din anul 116; CIL XVI, 180 din 16 octombrie 134; vezi și ILS 2605 din anul 248).

Ar mai putea fi vorba de *cohors I Ubiorum*, trupă deja atestată la Capidava printr-o ștampilă tegulară întregă (vezi în cronică noastră, seria XVIII, 754 = AnnÉp 1997, 1330), a cărei jumătate stângă pare asemănătoare cu acest nou fragment

907–909 (= XVIII, 810). CARSIVM. Ștampile tegulare descoperite (între 1993–1997) în timpul cercetărilor arheologice în cetatea antică:

C. Chiriac, C. Nicolae, G. Talmațchi, *Noutăți epigrafice de epocă romană la Carsium (Hârșova, jud. Constanța)*, Pontica 31, 1998, p. 139–162.

907. P. 140, 145–149, pl. I/1–4 și II/1 (= AnnÉp 1998, 1145). Cinci fragmente de țigle; pe un exemplar, ștampila completă:

Al(a) Fl(avia)

Această șampilă permite rectificarea altei șampile, tot de la Carsium, descoperită întâmplător în 1987 (marginea dreaptă ruptă) și publicată (în SCIVA 42, 1991, 1–2, p. 79–80; preluată în AnnÉp 1992, 1496) cu lectura: [*Al(a) G]al(lorum) Fl(aviana)*].

După autorii citați, ar fi vorba tot de *ala Gallorum Flaviana* – trupă menționată în 99 și 105 în Moesia Inferioară (CIL, XVI 44 și 50), transferată spre sfârșitul domniei lui Traian în Moesia Superioară. Aceeași autori au în vedere eventual și *ala Flavia Gaetulorum* (despre această trupă, *supra*, nr. 868), ceea ce ni se pare mai probabil.

908. *Ibidem*, p. 141, 149–150, pl. II/2–5 (= AnnÉp 1998, 1146). Patru cărămizi șampilate (fragmente); din combinarea textelor, rezultă lectura:

Classis F(lavia) Moes(ica)

Șampila este pentru prima dată atestată la Carsium.

909. *Ibidem*, p. 141, 151–152, pl. III–VIII (= AnnÉp 1998, 1147). Un număr important de fragmente de cărămizi și țigle șampilate:

Leg(io) I Itali(ca)

De la Carsium (ISM, V, 113, cu un desen) se cunoaște un alt fragment de șampilă cu numele acestei legiuni: *LEG I ITAL*.

910. Barboși (Galați). Două fragmente de *mortaria* cu șampile, descoperite în cursul săpăturilor din castru (în zona de sud-vest a acestuia):

S. Sanie, SCIVA 50, 1999, 3–4, p. 177–180, nr. 5, fig. 3 (desene).

Pe unul din fragmente se citește **ZŏTI / KOYZ** (antroponimul *Zotikos* nu pare a fi atestat până acum între producătorii de *mortaria*), pe alt fragment de *mortarium* șampila **CASSA** (cunoscut în Gallia: CIL XIII, 10 006, 20).

INDICES

Numeri ad series et inscriptiones remittunt

Trimiterile se fac la seria cronicii și numărul de ordine al inscripțiilor

Loca ubi series XVI–XVIII editae sunt

Indicații privind apariția seriilor precedente al cronicii epigrafice:

Seria XVI (1996): SCIVA 48, 1997, 4, p. 383–389;

Seria XVII (1997): SCIVA 49, 1998, 3–4, p. 277–289;

Seria XVIII (1998): SCIVA 50, 1999, 3–4, p. 189–201

I. NOMINA ET COGNOMINA VIRORVM ET MVLIERVVM

Nume de persoane

Quadratis nomina clarissimorum virorum, crassis hominum originis equestris distinguuntur

Personajele de rang consular sunt redactate cu majuscule, cele de rang equester cu litere grase.

M. Abidas XIX–XX 826 d

Aelius Faventinus XVI 690

P. Ael(ius) H[.] XVIII 784

P. Ael(ius) Malchus XVIII 803

P. Aelius Martialis XVIII 795

[P. A]el(ius) Maxi[mus] XIX–XX 861

- T. Aelius Mucatral(is) XVIII 814
P. Ael(ius) Proclus XVI 707
Aelius Verecundus XVI 701
Ael(ia), v. Aure(lia) ~
A[e]l(ia) Avi[ta ?] XIX–XX 866
[Aeli]a Flore[ntina] XIX–XX 840
Ael(ia) Sabina XIX–XX 903
[Ag]rippi[nus] XVIII 804
Ail(ius) Fl(avus) XIX–XX 904
Ail(ius) Marinus XIX–XX 904
[Al]exander, v. Aurelius ~
Alexander, v. Iul(ius) ~
T. Ant(oni)us Cl. Alfenus Arignotus XVI 698
adn.
C. Antonius Capito XVII 739
Antonius Paternus XVII 739
Ant(oni)us Val(...) XIX–XX 856
[An]tonia XVIII 804
Antonia Primitiva XVII 739
[...Aphr]odisia[...] XIX–XX 855
Archelaus XVIII 802
Aurel(ianus), v. Mar(ius) ~
Aurelius [Al]exander XIX–XX 850
Aurel(ius) Candidianus XVII 736 (= XIV–XV
674)
Aur(elius) Cotes XIX–XX 870
Aur(elius) Ditusanus XIX–XX 900
Aur(elius) Exuperat(us) XVIII 815
Aurel(ius) Iu[li]anus XIX–XX 865
Aurel(ius) Lu[ci]us XIX–XX 865
[Aur]el(ius) Ma[r]cel[li]n[us] XIX–XX 864
[A]urel(ius) [Ma]rci[a]nus XIX–XX 864
Aurel(ius) Marcus XIX–XX 901
M. Aur(elius) Saturninus XIX–XX 896
M(arcus) A(...) Sy(...) XIX–XX 851
Aur(elius) Titus XIX–XX 870
Archelaus XVIII 802
C. ARRIVS ANTONINVS XVI 699 *adn.*
Q. Axius Aelianus XVIII 790–791
Aure(lia) Ael(ia) XIX–XX 900
Aure(lia) Gemellina XIX–XX 870
Aure(lia) Iovina XVIII 815
[Au]relia [Ma]rci[a] XIX–XX 864
Aure(lia) Marcia XIX–XX 901
[Aur]elia [P]rovin[ci]a XIX–XX 864
Aure(lia) Sispiris XIX–XX 901
Avi[ta], v. A[e]l(ia) ~
Baronas, v. Germanu{u}s ~
Candidianus, v. Aurel(ius) ~
Candidus, v. [I]ulius ~
Canius Respectus XIX–XX 841
Q. Canius Restitutus XIX–XX 841
Cania Atticil(l)a XIX–XX 841
Capito, v. C. Antonius ~
Custus, v. Val(erius) ~
L. CASS{IVS TERT?}VLLVS XVIII 792
[...Ce]l[us] XVII 753
Cl(audianus ?), v. Ma(rius) ? ~
Claudius Constans XVII 731 (= XIX–XX 831
adn.)
Cl(audia) Coc(ceia) XIX–XX 900
Cl(audius) Maximus XIX–XX 853
[? Capitonius] Prisc[us] XIX–XX 893
Cotes, v. Aur(elius) ~
Coc(ceia) v. Cl(audia) ~
SEX. CORNELIVS LVCAERIANVS XIX–XX
879
Decibalus, v. Diurdanus Decibali
Dernaius Derdipili f. XIX–XX 871
Derdipilus, v. Dernaius Derdipili f.
Dignus XIX–XX 843
Dines XVI 708
Ditusanus, v. Aur(elius) ~
Diurdan[us] XIX–XX 875
Diurdanus Decibali XIX–XX 902
Domesticus XVI 707
Egnatius [...] XIX–XX 868
Epstela, v. M. Fl(avius) ~
T.Erenius Ia[nuarius] (?) XIX–XX 826 a
Eternalis, v. Val(erius) XIX–XX 903
Exuperat(us), v. Aur(elius) ~
Farnac(a?)n(e)s Gai XVII 798 (= XIX–XX 826 c)
Felix XIX–XX 892
M. Fl(avius) Epstela XVII 735
Fl(avius) Germanus XIX–XX 904
Flavia Crescentina XIX–XX 852
Fl(avus), v. Ail(ius) ~
[Aeli]a Flore[ntina] XIX–XX 840
Fro[...] XVIII 794
Gaia, v. Valeria ~
Gemellina, v. Aur(elia) ~
Germ(anus), v. Fl(avius) ~
Germanu{u}s Baronas XIX–XX 905

- P. HELVIVS PERTINAX XVI 699
M. HERENNIVS FAVSTVS XVIII 805
[Her]mes XIX–XX 848
- Ia[nuarius], v. T. Erenius ~
Ing(enuus) Superst(es) XIX–XX 853
Iovina, v. Aure(lia) ~
Iu[li]anus v. Aurel(ius) ~
Iulianus, v. Iulius ~
Iul(ius) Alexander XIX–XX 905
[I]ulius Candidus XIX–XX 878
Iulius Dig[nus ?] XIX–XX 852
Iulius Faustinus XIX–XX 895
Iulius Iulianus XIX–XX 894
Iul(ius) Silvanus XIX–XX 852
C. IVLIVS QVADRATVS BASSVS XVI 704
adn.
Cn. Iulius Rufus XIX–XX 878
T. Iul(ius) Sa[t]urninus XVIII 796
IVL(IVS) SEVERVS XVI 719
Itaxa Stamillae f. XVII 730
[I]ust[inius] (?) XVII 732
Iustus XVIII 804
- Κάσ[σ]ιοῦ XVIII 782
- P. Labius Rufinus XIX–XX 825
L. Lael(ius)... XVI 715
M. Lucceius Felix XVIII 783–789
Sex. Lucilius Bassus XIX–XX 871
Lu[ci]us, v. Aurel(ius) ~
- Malchus, v. P. Ael(ius) ~
Ma[r]cel[li]n[us], v. [Aur]el(ius)
Mar(ius?) Aurel(ianus) XIX–XX 849
Ma(rius?) Cl(audianus?) XIX–XX 856
[Ma]rci[a]nus, v. [A]urel(ius) ~
Marcia, v. Aur(elia) ~
[Ma]rci[a], v. [Au]relia ~
Marcus, v. Aurel(ius) ~
Marinus, v. Ail(ius) ~
Mart[i]alis, v. Val(erius) ~
Martinus, v. Mestrius ~
Maximianus XVIII 796
Mestrius Martinus XVII 727
L. MINIC[IVS NATALIS] XVII 751
Modes[us] XVII 738 (= XIX–XX 850)
- Mucatral(is), v. T. Aelius ~
- Octavius Cassianus XIX–XX 852
- [P]απειῶς Μηνεῖου XVIII 817
Paternus, v. Antonius ~
Potent(ius, -inus) XIX–XX 826 b
C. PR[AS]TINA ME[SSA]linvs XIX–XX 892
D. Primitiva, v. Antonia ~
Priscus XIX–XX 902
Proclus, v. P. Ael(ius) ~
[P]rovin[ci]a, v. [Aur]elia ~
Πτολεμαῖος XVIII 797
- Ripalio XVI 714
Rufus, v. Cn. Iulius ~
Sabidas XIX–XX 826 d
P. Sa[bidius...] XVI 713
Sabidia [Ter]tulla XVI 713
Sabina, v. Aelia ~
Saturninus XIX–XX 895
Saturninus, v. M. Aur(elius) ~
Sa[t]urninus, v. T. Iul(ius) ~
C. Sempronius Urbanus XVII 723
[S]eut(es) Mucatr[al(is)] XVIII 814
Sispiris, v. Aurel(ia) ~
Σύσιππος Καλλικράτου Sidýnioῦ
XVI 717
Statorius [...]anus XVIII 799
- Thiodus Rolae fil. XVII 730
Titus, v. Aur(elius) ~
Tyru, v. Coca Tyru f. ~
- Ulp(ius) M[aximi]anus XIX–XX 860
Ulp(ius) Maximus XIX–XX 860
Ulp(ius) Sabinus XIX–XX 860
Ulp(ius) Saturninus XIX–XX 872
Ulpia Admata XIX–XX 841
- [Val]entina XIX–XX 862
Val(erius) Ianuarius XIX–XX 852
Val(erius) Valerianus I[...] XIX–XX 852
Valeria Gaia XIX–XX 894
Valerianus XVII 745
[? Vale]rius... XVI 706
Val(erius) Eternalis XIX–XX 903
Val(erius) Castus XIX–XX 903

Val(erius) Mart[i]alis XVIII 800

Val(...), v. Ant(onius) ~

T. Varius Clemens XIX–XX 876

P.Veraniu[s ... -]cus XVI 713

Verecundus, v. Aelius ~

II. RES MILITARIS

Armata romană

legiones:

I Adiutrix XVII 739; XVIII 773

II Adiutrix XVI 692 *adn.*

I Italica XIX–XX 899, 909

I Minervia XIX–XX 874

III Flavia XVII 724 *adn.*, 726, 739 *F(lavia) f(elix)*; XIX–XX 838 c

III Scythica XVI 701, 704 (*adn.*)

V Macedonica XIX–XX 878

VI Ferrata XVI 692, 704 (*adn.*)

VII Claudia XVI 733; XIX–XX 839

XI Claudia XIX–XX 878, 881 *Ant(oniniana)*, 896, 897 *Ant(oniniana)*

XII Fulminata XVI 704 *adn.*

XIII Gemina XVII 725, 739 *LEG-XIII*; XVIII 767 *adn.*, 801, 802; XIX–XX 831 *Antoninian(a)*, 841, 877

XV Apollinaris XVIII 794

alae:

Asturum XVII 731; XIX–XX 869, 872

I Britannica c. R. XVIII 769

I Claudia Gallorum Capitoniana XVII 731; XIX–XX 872

al(a) Fl(avia) XVII 745; XIX–XX 907

I Flavia Gaetulorum XVIII 814; XIX–XX 828 *adn.*, 868 *ala Fla[?...]*, 869 *ALFALAS (?)*, 870 *ala Fl(?)*

Frontoniana XVII 725

I Hispanorum XVII 731; XVIII 872

II Pannoniorum XVI 708; XVII 724 *adn.*

cohortes:

I Aquivest(anorum) XIX–XX 893

II Flavia Bessorum XVII 731; XIX–XX 872

I Bracaraugustanorum XVII 731; XIX–XX 872

I Augusta Nervia Pacensis Brittonum milliaria XVII 731; XIX–XX 872

I Cilicum XIX–XX 892–895

I Flavia Commagenorum XVII 731; XIX–XX 872 *sag.*

elect(orum) XIX–XX 870

II Gallorum XVII 731; XIX–XX 872

III Gallorum XVII, 731; XIX–XX 872

I G[erman(orum) ?] XVII 753; XIX–XX 906

I Hispanorum veterana XVII 731; XIX–XX 872

I Hispanorum milliaria XVII 724 *adn.*

II Flavia Numidarum XVII 731; XIX–XX 872

I Tyriorum sagittariorum XVII 731; XIX–XX 872

I Ubiorum XVII 724 *adn.*, 754; XIX–XX 906

I Vindellicorum XVII 736 (= XIV–XV 674)

[[Antoniniana]] sau *[[Philippiana]]*, 762

[coh. ?] ∞ XIX–XX 866

numeri: XVI 700, XVIII 771 (studii)

numerus equitum Illyricorum XIX–XX 872

n(umerus) M(...) *S(...)* XIX–XX 837

princeps n(umeri) XIX–XX 849

vex(illatio) [equit(um) Illy]r(icorum) XVII 731

[per vex]illation[em Pal]myren[orum] XIX–XX 842

classis Flavia Moesica XIX–XX 908

grade militare:

actar(ius) [coh(ortis)] XVII 736 (= XIV–XV 674)

biarcus XVIII 811

beneficiarius XVI 707 *b(ene)ff(iciarius) pr(aefecti)*

leg(ionis); XVII 735 *ex trib(uni) b(ene)ff(iciarius)*

centurio XVIII 802; XIX–XX 831, 878

cornicularius XIX–XX 903

eques XVI 708; XIX–XX 870

leg(atus) Aug(usti) (legionis) XVIII 805

militia XIX–XX 861 *a militis*

praefectus cohortis XVII 753; XIX–XX 858, 866, 893

praefectus legionis XVI 707

primus pilus XIX–XX 878

princeps n(umeri) XIX–XX 849

- sesquipliclar(ius)* XIX–XX 872
s[ignifer alae] ac cu[rator] XVI 708
strator tribuni XIX–XX 900
tribunus XVII 735 *ex trib(uni) b(ene)ff(iciario)*;
 XIX–XX 893, 895
veteranus XVII 739, 803; XVIII 814; XIX–XX
 841, 896, 901, 902
 mâner de spată XVII 745
tesseræ militares XVIII 762

III. RES MVNICIPALIS

Organizare orășenească

- orașe romane din Dacia XIX–XX 835
civitas XVIII 815 *decurio civit(at)is Hist(riae)*
colonia XIX–XX 841 *dec(urio) col(on)iae*
Sar(mizegetusae), 860 *d(ecurio) col(on)iae*
Aur(el)iae Apu[l(ensis)], 861 *dec(urio)*
col(on)iae
decretum XIX–XX 853 *l(ocus) d(at)us*
d(ecurionum) d(ecreto)
decurio XVIII 799 (Apulum), 815 ~ *civitas(at)is*
Hist(riae); XIX–XX 841 *dec(urio) col(on)iae*
Sar(mizegetusae), 853 *l(ocus) d(at)us*
d(ecurionum) d(ecreto), 860 *d(ecurio)*
col(on)iae Aur(el)iae Apu[l(ensis)], 861
dec(urio) col(on)iae [metropoli]s, 862
[d]ec(urio) et patro[n(us) col(on)iae]
[metropoli]s
duumvir XVIII 794 *Ilvir p[raef(ectus)]*
*cr[e]atus [pro] [[Commo]]do [Imp(e-
 ratore)]*; XIX–XX 861 *[Ilvir*
q(uin)]q(uennalis), 904 *I[ver] Aes(ignatus)*
 (sic)
flamen XVIII 799 (Apulum); XIX–XX 861,
 862
municipium Hadrianum Drobetense ex Dacia
 XIX–XX 879
municipium Septimium Apulense XVIII 799
dec(urio) [et] flamen m[uni]c(ipii) Sep(timii)
Ap[ul(ensis)]
patronus XIX–XX 862 *[d]ec(urio) et patro[n(us)*
col(on)iae]
sacerdos XIX–XX 861 *[sacerdos ar]ae Aug(usti)*
n(ostr) [coronat(us) Dac(iarum) I]II

IV. RES SACRA

Viață religioasă

- Aesculapius* XVIII 791
Apollo XVI 707
aquae XVIII 791
Cupidines XVIII 791
Dea Syria XVI 717 *Qeà Suría*
Di Manes XVI 714, 715, 735, 739, 753; XVIII
 795, 815; XIX–XX 841, 860, 863–865, 867,
 870, 894, 896, 900–903
divinități feminine colective din Dacia XIX–XX
 830 (studiu)
Epiona XVIII 791
fontes XVIII 791
genius XVIII 796 *[ge]nio p(ublici) p(ortorii)*;
 XIX–XX 852 *genio collegi Pomarens(ium)*
[Gesah]nis XIX–XX 861
Isis XVII 744; XVIII 781 *Is[idi frugi]ferae*
Iupiter XVIII 801 *I. O. M.*; XIX–XX 852 *[I. O.]*
M., 859 *Iovi Fulgera(tori)*, 904 *I. O. M.*
Dol(icheno), 905 *I. O. M. Dol(i)cheno*
Liber Pater XIX–XX 842 *[L]iber[o Patri]*, 843
Deo Liber[o Patri]
Mars XVIII 790 *Marti Camulo*, 798
Mercurius XVIII 790, 805 *Mercurio Hilari*
Minerva XVII 736 (= XIV–XV 674) ~
Augg(ustorum) nostrorum
Mithra XVIII 790 *Invicto Mithrae*, 799 *[D]eo*
Invicto [M]it(h)rae, 824 *I(nvicto) D(eo)*
M(i)thrae
Nantosvelta – Proserpina XVIII 772 (studiu)
Neptunus XVIII 791
Nimfe XVIII 766 (studiu)
numen XIX–XX 852 *numini aeterno*
Rosmerta XVIII 790

Salacia XVIII 791	Sucellus – Dis Pater XVIII 772 (studiu)
Salus XVIII 791	Venus XVIII 791 <i>Veneri ubique</i>
Sarapis XVIII 781, 782, 787 <i>Invicto deo Serapidi</i>	Zeus Sargasteus XVIII 797: <i>Diî Surgástö</i>
Silvanus XVIII 800	

V. GEOGRAPHICA

Denumiri geografice

Ad Vatabos XVI 701 <i>adn.</i>	Getae XIX–XX 873 <i>nives Getarum</i>
Aquae Statiellae XVII 753 <i>Sta[tiellis]</i> ; XIX–XX 883 c <i>Aquis Statellis</i>	Illyricum XIX–XX 848 <i>proc(urator) Augu[sti] pe[r] Illy[ricum]</i>
<i>Am[astris]</i> , sau <i>-isos</i>] XVII 750	<i>κῶμῆς Ἀπολλωνίου</i> XVI 718
Apamea XVI 701 <i>adn.</i>	Serdica XIX–XX 872 <i>Sardic(a)</i>
Apulum XVIII 799 <i>m[uni]c. Sept Ap[ul.]</i> , 804 <i>[c]ol. Apul.</i> , 860 <i>d(ecurio) col(oniae) Aur(eliae) Apu[l]l(ensis)</i>	Sarmizegetusa XIX–XX 841 <i>dec(urio) col(oniae) Sar(mizegetusae)</i> , 856 <i>[c]ol(onia) Dac(ica) Sar(mizegetusa)</i>
Celeia XIX–XX 841	Sidon XVI 717 <i>σιδῶνιοβ</i> („din Sidon”)
Dacia XVII 731 <i>[in Dacia] Infer(iore)</i> ; XIX–XX 832 <i>adn.</i> , 872 <i>in Dacia Infer(iore)</i> , 879	Thyatira XVI 698 <i>adn.</i>
Dacus XVII 730 <i>Thiodus Rolae fil. ~</i> ; XIX–XX 871 <i>Dernaïus Derdipili f. ~</i> , 877 <i>Diurdan[us] ~</i>	Tibiscum XIX–XX 847
Drobeta XIX–XX 879 <i>municipium Hadrianum Drobotense ex Dacia</i>	Tomis XVII 752 <i>metrop[olis] Tomita-norum</i>
	Transmarisca XIX–XX 898 <i>Tram(a-risca)</i>
	Tyras XVII 758 <i>Turan[οί]</i>

VI. IMPERATORES ET DOMVS EORVM

Împărați romani și casa lor imperială

Vespasian XIX–XX 871	Caracalla XVII 758; XVIII 781; XIX–XX 845
Traian XIX–XX 878	Severus Alexander XIX–XX 904 <i>pro sal(ute) D(omini) n(ostri) Imp(eratoris) M. Aur(eli) Sev(eri) Alex(andri) p(ii) F(elicis) Invic(tii) Aug(usti)</i> ; împreună cu mama sa: XVIII 783, 785, 786
Hadrian XVII 731, 751; XIX–XX 868	Iulia Mamae XVIII 783–786
Antoninus Pius XVI 719; XIX–XX 872	Filip Arabul și fiul său XIX–XX 892
Antoninus Pius și M. Aurelius Verus Caesar XVIII 814; XIX–XX 842	Prima tetrarhie XVII 755–757
Marcus Aurelius XVI 716	
Commodus XVIII 794 <i>Ilvir p[raef]ectus] cr[e]atus [pro] [[Commo]]do [Imp]eratore]</i>	
Septimiu Sever și fiii săi XVII 752	

VII. CONSVLES

Date consulare

A. 70: XIX–XX 871 <i>Imp(erator) Vespasiano Caesare Aug(usto) II, Caesare Aug(usti) filio) Vespasiano co(n)s(ulibus)</i>	A. 125 (?): XVII 738 (= XIX–XX 856) [... et A ?] <i>quilino co[s] sau I...I]un(io) Qua[...]</i> <i>co(n)s(ulibus)</i>
	A. 146: XIX–XX 872 <i>Cn. Terentio Iuniore, L. Aurelio Gallo co(n)s(ulibus)</i>

A. 152: XVIII 814 *Glabrione et Homullo*
co(n)s(ulibus)

A. 167 (?): XVI 705 [*L.? Se*] *mpronio* [*Graccho*
?], [*L. Ae*] *milio* [*Frontino*] [*cos.*]

VIII. VERBA NOTABILIORA

Cuvinte remarcabile

barbaricum XIX–XX 900

beneficium XIX–XX 877

bellum XIX–XX 877 *bello Dac(ico) (Domitiani)*
[bouλç d]êmo[β têß mhtropólewß
Tómeoß] XVIII 816

civitas XVIII 815 *decurio civit(atis) Hist(riae);*
XIX–XX 819 *adn.*

collegium XVIII 761 (studiu), 795 *col(legium)*
fabr(um); XIX–XX 852 *genio collegi*
Pomarens(ium)

conductor XVIII 796 *conduc(tor) p(ublici)*
p(ortorii) Illyr(ici)

[*consor*] *s pulc[herima]* XIX–XX 840

condere XIX–XX 859 *hic fulg(us) cond(itum)*

coniux XVI 713 *coni[ugi] bene mer[enti];*
XVIII 803 *coniug[i] c[arissima]*, 815, 900,
901 *co(n)iux*, 903; XIX–XX *co(n)iun(x)*

consecrare XVIII 789 *conse[cra]vit*

constituere XVI 720 [*praesidium constituere*]

consumare XIX–XX 877

cultores XIX–XX 852 *cultores Iovis Optimi*
Maximi; - *Pomarensium*

curator XVIII 759 (studiu) *curator civitatis*
Romulensium

decurio XVIII 815 ~ *civit(atis) Hist(riae)*

decursio XIX–XX 878 *donato...albata dec[ur]sione*

dedicare XIX–XX 892 *d[edi]cante*

designare XIX–XX 904 *Ilver Des(ignatus) (sic)*

disperire XIX–XX 900 *di[sperit]us est in*
barbarico

domus XIX–XX 866 *domo [...]*

dona militaria XIX–XX 874 *doni[s] militarib(us)*,
878

expeditio Dacica XIX–XX 874 [*ob expedit]ionem*
Dacicam

facere XVI 713 *f(aciendum) c(uravit)*, XVIII
799 [*p]ecunia mea feci*, 803 *vivo se fecit*
sibi

fulgus XIX–XX 859 *hic fulg(us) cond(itum)*

gentes XVI 720 [*post debellatas hosti]um*
gentes

heres XIX–XX 900 *her(es)*, 901 *hered(es)*, 903
heredes

hostes XVI 720 [*post debellatas hostiu]um*
gentes

legatus XIX–XX 805 *leg(atus) Aug(usti)*
(legionis), 842 [*le]g(atus) Aug(usti) pr(o)*
[pr(aetore)]

libertus XVII 739 *lib(erta)*, XIX–XX 852 *cu[m]*
[s]ervatore lib(erto), 902

magister vici XVIII 814 [*ma]g(ister)*

maritus XIX–XX 862 *mar[ito suo]*

memoria XVIII 815 *benemere[n]ti memoriam*
posuit, 894 *memoriam fecit*, 900

mater XIX–XX 852

nix XIX–XX 873 *nives Getarum*

numm(ularius) XIX–XX 826 b

nymph[aeum] XVIII 786

passus XVII 755–757 *m(ilia) p(assuum)*

pecunia XVIII 799 [*p]ecunia mea feci*

petere XIX–XX 894 *petenti*

pictor XVII 727 *adn.*

pius XVII 803 *filio pientissimo*, 804 [*p]aren[tibus*
p[i]ssimis

pomarii XIX–XX 852 *genio collegi Pomarens*
(ium); ~ *Pomarensium*

pater XIX–XX 852

porticus XIX–XX 849 *port[i]cum deum*
stra(vit)

procurator Augusti XVIII 783–793; XIX–XX
854

promissum XIX–XX 852 *ex promisso*

relinquere XVIII 815 *relictis filiis*

respublica XVI 720 [*pro futurum in aeternu]m*
reipublicae [praesidium constituere]

sacerdos XIX–XX 904 *sac(erdotes)*, 905
sacerdotes

salus XIX–XX 905 *pro salute imp(eratoris)*

scriba XIX–XX 864 *s(criba) c(oloniae)*

servus XVIII 796 [*se*]r(vus) vilic(us) ex
pri(vatis), 895 serbus (sic)
statera XIX–XX 853 [*s*]tateram publicam
sternere XIX–XX 849 port[*i*]cum deum
stra(vit)
templum XVIII 785, 799 [*In*]vict(i) templum,
842, 847
tribus XVII 735 Pap(iria tribu)

vale ! XVIII 815
viator XVIII 815
vicus XIX–XX 819 adn.
villae rusticae XIX–XX 819 adn.
vilicus XVIII 796 [*se*]r(vus) vilic(us) ex
pri(vatis), XIX–XX 848
vivus XVIII 803 vivo se fecit sibi

IX. LOCA VBI INSCRIPTIONES REPERTAE SVNT

Locul descoperirii inscripțiilor

A) DACIA

Apulum (Alba Iulia) XVI 696, 707; XVII
728–729, 738–740; XVIII 773, 796–804;
XIX–XX 826 c, 854 (= XVII 738), 859
Boroșneul Mare (jud. Covasna) XIX–XX
868–869
Cășei (jud. Cluj) XIX–XX 870
Cioroiu Nou (jud. Dolj) XVII 726; XIX–XX
839
Ciugud (jud. Alba) XVIII 805
Crăciunelul de Sus (jud. Harghita) XIX–XX
860
Drobeta (Turnu Severin) XIX–XX 840
Gârla Mare (jud. Mehedinți) XVIII 780
Gherla (jud. Cluj) XVI 708
Ilișua (jud. Bistrița-Năsăud) XVII 725
Mehadia (jud. Caraș-Severin) XIX–XX 841
Micia (Vețel, mun. Deva) XIX–XX 826 b
Napoca (Cluj) XVI 690 adn., XIX–XX 861,
862, 2863–867
Ohaba jud. Alba) XVII 739
Porolissum (Moigrad, jud. Cluj) XIX–XX
826 d
Răcari (jud. Dolj) XIX–XX 838 a
Romula (Reșca, jud. Olt) XVI 699, 705
Sarmizegetusa Regia XVIII 765; XIX–XX
825
Sânpaul (jud. Harghita) XIX–XX 837
Sucidava (Celei, or. Corabia) XVII 726, 732,
733 (= II 105; VI 388 a-b), 734; XIX–XX
819 adn.
Teacănu (com Sălcuța, jud. Tolj) XVII 726

Teregova (jud. Caraș-Severin) XVI 706
Tibiscum (Jupa, mun. Caransebeș) XVI 689;
XVII 736 (= XIV–XV, 674), 737; XVIII
764; XIX–XX 842–850
Ulpia Traiana Sarmizegetusa XVIII 781–795;
XIX–XX 826 a-b, 836, 856
Urzica (jud. Olt) XVII 735

B) MOESIA INFERIOR

Barboși (Galați) XVI 712; XIX–XX 896
Capidava XVI 719; XVII 753, 754; XIX–XX
906
Callatis (Mangalia) XVII 744, 746, 748;
XVIII 817–818
Carsium (Hârșova) XVII 745; XIX–XX
907–909
Corbu (jud. Constanța) XVII 757
Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea) XVI 720;
XVIII 812
Histria (jud. Constanța) XVI 709; XVII 750;
XVIII 814–815; XIX–XX 890–891
Medgidia (jud. Constanța) XVII 755
Sacidava (com. Musait, jud. Constanța)
XIX–XX, 892–902
Tyras XVIII 758
Tibiscum XIX–XX 851
Tomis (Constanța) XVI 713–717; XVII
751–752; XVIII 81, 816
Ulpia Traiana Sarmizegetusa XIX–XX 852,
854, 855, 857
Valea Dacilor (jud. Constanța) XVII 75

X. CONSPECTVS INSCRIPTIONVM

Conținutul inscripțiilor

diplome militare: XVI 705; XVII 730, 731 (= XIX–XX 829), 738 (= XIX–XX 850), 743; XVIII 762, XIX–XX 858, 871, 872
inscripții grecești: XVI 699, 717–718; XVII 746–747, 750–752, 758; XVIII 765 782, 797, 816
tratatul dintre Roma și Callatis: XVIII 818; XIX–XX 886
inscripții externe privitoare la istoria Daciei: XVI 697; XVII 730–731; XIX–XX 821, 871–879
inscripții onorifice: XVII 752, 758; XVIII 783–785, 792, 794, 814, 816; XIX–XX 843, 845–846, 892–893; decret în cinstea unui strateg XVII 750; decret de proxenie (Histria)
inscripții privitoare la lucrări de construcții: XVI 692, 716, 720; XVII 751; XVIII 785–786; XIX–XX 842, 8566
stâlpi miliari: XVI 719; XVII 745, 755–756; XVIII 808
inscripții funerare: XVI 708, 713–715, 735, 739, 753; XVIII 764, 795, 803–804, 815, 817; XIX–XX 840, 841, 860, 862, 863 (elemente de versificație), 864–867, 870, 894–896, 900–903
religii (culte greco-romane și orientale): XVI 707, 717; XVII 726, 732, 736 (= XIV–XV 674), 737, 744; XVIII 781, 787, 790, 799–801, 805; XIX–XX 826, 844, 848, 852–855, 859, 861, 904; inscripții paleocreștine: XVII 746 *adn.*, 748; geme gnostice: XVI 695
scriere cursivă - pe material ceramic: XVI 712; XVIII 780; XIX–XX 825; pe cărămizi: XVI 699 (litere grecești), 706; XVII 734; XVIII 764; XIX–XX 849–850
ștampile tegulare: XVI 703, 712; XVII 725, 728–729, 733 (= II 105; VI 388 a-b), 739, 741, 745, 754; XVIII 801; XIX–XX 820 (Apulum), 838 c, 839, 851, 857, 869, 907–909, 897–899, 906
demografie: XIX–XX, 827 (illiri), 829 (liberți), 833–834 (sclavi și libeți), 836 (populația la Ulpia Traiana Sarmizegetusa)
fistulae plumbeae XIX–XX 856
instrumentum domesticum – Apulum: XIX–XX 821; amfore: XVI 689, 709, 749, 806, 838 b, 710; *mortaria*: XIX–XX, 910; opaite: XVI 691; XVII 725, 729.